GALERIA DE OBRES VALENCIANES

RIALLES DEL VOLER

Poema dramátic de la época de les Germaníes

ORICHINAL DE

J. PERIS CELDA

Número extraordinari: 75 séntims

EDITORIAL «ARTE Y LETRAS»
AVENIDA DE VICTORIA EUGENIA, LETRA V
VALENCIA

OBRAS PUBLICADAS

Núm. 1 Carabasa m' han donát... - De José M.ª Juan
» 2 El Millor Castíc. - De Enrique Beltrán.
» 3 El dolor de fer bé. - De J. Peris Celda.
» 4 La Menga. - De J. Soler Peris.
» 5 ¡Aixina debíen ser totes!... - De José M.ª Garrido
» 6 De Fill a Fill. - De Manuel Navarrete.
» 7 Fallo a blanques. - De José M.ª Juan.
» 8 Térra Fangósa. - De Paco Barchino.
» 9 Mal instint. - De José M.ª Mateu.
» 10 ¿Y dihuen qu' el peix es car? - De Visent Montesino.
» 11 El tenorio del carrer. - De Eduardo Buil.
» 12 El marit de la machor y el novio de la menuda. - De José M.ª Juan García y J. Ferrer Vercher.
» 13 Picardíes d' estudiant - De Visent Luis Puchol.
» 14 ¡Ya soc pare, ya soc pare! - De Pepe Angeles.
» 15 Les festes d' un poblet o la filla del clavari - De Salvador Soler Lluch.
» 16 La Festa de la Flor - De Felipe Meliá.
» 17 Les dos chermanes. - De Eduardo Buil.
» 18 ¡Ya no sóna la guitarra! - De Felipe Meliá.
» 19 Els cuatre séros - De Pepe Serred Mestre.
» 20 El llenguache del tabaco y ¡Eixos Caseros!... - De Felipe Meliá.
» 21 Hiá que tindre carácter. - De M. Haro López.
» 22 Al treballaor, faena . De Pepe Angeles.
» 23 Els fills dels vells. - De Felipe Meliá.
» 24 De sacristá a torero. - De Leopoldo G. Blat y Vicente Broseta Rosell.
» 25 ¡Pobres flors! - De Arturo Casinos
» 26 En el pecat va la penitensia. - De Francisco Mínguez.
» 27 Rosa de Valencia. - De Eduardo Buil y Chusep Jover Navarro.
» 28 Més allá de la lley. - De J. Peris Celda.
» 29 ¡Ara eres mare! - De Arturo Casinos
» 30 Dos secrets en dos femelles. - De Francisco Palanca y Roca.
» 31 Un sastre de... carreró - De Antonio Virosque.
» 32 Mariano, toca... ¡Mec! Toca... ¡mec! - De Ramón y José Morell. - Música de Miguel Asensi.
» 33 ¡Polvos venenosos! - De Francisco Pierrá y Luis Candela-Versió valensiana de José M.ª Garrido
» 34 En la Nochebuena. - De Felipe Meliá.
» 35 Anima valensiana. - De Ignasi y Concheta Ruiz.
» 36 Sense caraseta. - De Santiago Sallés.
» 37 El sant de la chica. - De José M.ª Garrido.
» 38 Els Reys dels chiquets. - De Felipe Meliá
» 39 La Oroneta. - De Alberto Martín.
» 40 La demaná de la novia. - De don E. Alberola
» 41 La salvasió de la casa. - De A. Virosque

Peris Celda

RIALLES DEL VOLER

Poema dramátic de la época de les Germaníes, en dos actes y en vèrs. El segón dividit de dos cuadros.

Estrenat en el «Teatro Moderno», de Valensia, el día 30 de Novembre de 1928.

IMPRENTA
Editorial "ARTE Y LETRAS" Avenida Victoria Eugenia, letra V. - VALENCIA
TELÉFONO 12503

DEDICATORIA

A doña Valeriana Celda.

Vullguda mare: Esta es la producsió que fa 119 qu' estrene... ¡Y encara no li 'n habia dedicat ninguna!

No sé si es la menos roín, pero atmitíxcala perqu' en ella hiá un tròs de vida de

SON FILL

DESCARRECS

No he tingut may la pretensió y molt manco al escriure «Rialles del voler», de **enseñar el camí** ni sentar plasa de **mestre.** Yo, (com diu Samblancat) no escric per a enseñar, sino per a dependre, ¡que pròu falta me fa!...

En ésta he deprés: qu' els crítics volíen MES y el públic volía MENOS. ¡Qué li anem a fer!... Eixe terme mich, no está als meus alcansos y demane perdó a tots per haberme atrevit a inisiar un ensòmit de redensió.

Huí, (diuen) el públic va a riures del teatro valensiá... Es masa gran l' òbra... (?)

¡M' han convensut! Y de huí en abant yo els promet que «no hu faré més...», pues per lo vist, als autors valensiáns, no mos queda atre remey que seguir «fent riure».

PERIS CELDA

REPARTO

PERSONACHES	ACTORS
NA MARÍA	EMILIA CLEMENT
NA BLANCA	PILAR TENA
NA FERNANDA	JOSEFINA MATEO
MARQUESA	PEPITA IBARRA
SUPERIORA	CARMEN CASESNOVES
ANCHELA	ENCARNACIÓN MÁÑEZ
LUTGARDA	JOSEFINA MATEO
FLORINDA	CARMEN CASESNOVES
URSULA	PEPITA IBARRA
COLECHALA	ENCARNACIÓN MÁÑEZ
EN LLUIS	LUIS VILAR
CHILET	PEPE ALBA
DUC DE VILA-VELLA	PACO FERNÁNDEZ
MARQUÉS	PEDRO CRUZ
CHERONI	FRANCISCO BELLVER
PAU	JULIO ESPÍ
BENET	PACO FERNÁNDEZ
FELIP	PEDRO CRUZ
GASPAR	MANUEL ROIG
PERE	JULIO ESPÍ
CRIAT	Sr. PALOMAR
MACHORDOM	FRANCISCO BELLVER
AGUASIL	N. N.

Colechales, achermanats, ronda, soldats, pleveus, caballers, aguasils y chent del pòble.

L' ACSIÓ EN VALENSIA—ÉPOCA, 1520 a 23.

DRETA Y ESQUERRA LES DEL ACTOR

ACTE PRIMER

Entrá d' un Hostal típic de les afòres de Valensia. Portaló gran d' entrá al foro, que te per sombríu una cubèrta de fustes velles a la part de fòra. Creua la carretera en un llunt d' oliveres y foro montañós. A la dreta del foro una reixa gran obèrta y plena de flòrs que puchen per les masetes, peròls, còsis, ets., que hián en la branca y en tèrra. A la dreta, segón terme, cuina de ivèrn en escudellers plens d' escurá de la época. En primer terme, portaló de les cuadres y entrá dels carros. A la esquèrra, primer terme, pòrta d' entrá a les dependènsies y, ranteret a ella y front al públic, arcá chicoteta per aon se veu la escala, practicable, de puchar a les habitasións. D' este pilar al foro, paret masisa d' aon penchen aparells y aines de treball. En el rincó que forma esta paret y la del foro, una márfega en tèrra cubèrta per una manta morellana. Creua la essena una gran arcá que arranca del pilar de la escala y d' aon pencha una anella gran. Pròp de la cuina una taula y cadires en demés mòbles pròpis, sense donar pena a la echecusió essènica. Molta llum. En la carretera se imitará la llum del sòl.

En essena, asentats pròp de la taula, PAU y CHERONI, achermanats, y BENET, amo del Hostal, dret. Se òu de dins una cansó de la época en veu de dòna, que va perdentse pòc a pòc.

Pau ¡Polida es la cansó!...

Benet ¡Napolitana!...

Cheroni Si que hu coneixes be...

Benet	L' hostal está de pas y venen hòstes
de totes parts y lleys.

Cheroni	Y com dels embolics y cau d'enredros
eres el Canserber,
estás molt enterat y a tots coneixes.

Pau	Morisc, furó d' archent.

Benet	Yo soc un fill del pòble y si me llòguen
¿qué impòrta lo demés?...
Vosatros hau entrat y no pregunte
si sou alts o baixets.

Cheroni	Nosatros ham vingut de part dels (Tretse,
pa vore als de Moixent,
y los de Torres-Torres y Morella
(Alsantse orgullós.
si achermanar els fem.

Pau	¿Tú no eres allistat?...

Benet	Yo estic de mòdo
que no soc carn ni peix.

Cheroni	No sé la Chermanía per qué aguanta
la mescla qu' están fent.
Así en los italiáns, los de l' Arabia
parlant son cartapell;
y els realmes d' Aragó, Castella y (Napols
rechintse per flamencs
que per a la corona d' Alemaña
tenen gran interés.

Benet	Per xò les Còrts no se fan, perque (hiá presa
que vinga nòstre Rey.

Cheroni	Y en mescles y més mescles de les (llengües
y els fums dels caballers,
vindrá, no llunt el día, que la parla
de la que som hereus,
en tant de gambalache y tanta mescla,
al fí desapareix.
Y llevarán costums, llevarán grèmits
y els furs y bònes lleys
y tots los valensiáns com a borregos
calmuts ho sufrirem.

Pau	Tan sòls tirantlos fòra s' arreglara.
Benet	¡Mal es eixe remey!...,
que huí l' horta treballen els arabics
y la treballen be.

Per la dreta, GASPAR.

Gaspar	Deixeulo sòls nugat, que m' en vach (pronte,
no lleves l' aparell.
Benet	¡Quedareu ben servits!...
Gaspar	Sôls una estona,
l' hostal vos honraré,
que pòrte una misió prôu delicada
que tú saberla deus.
(Parla en ell baixet.
Cheroni	¿Coneixes al que parla?...
Pau	¿No es Gasparo?...
Cheroni	Criat de caballers... (En despresi.
Gaspar	No 'm negues lo que sapies, bosa (pronte
qu' els han seguit de ferm...
En Lluis fuchí de casa y así es tròba
en Chil son escuder.
Benet	Ningú ha vingut, señor, yo vos ho (chure.
Gaspar	No 'm dones tratament
que tú eres renegat y no me fíe.
Benet	Soc valensiá també.
Ma mare fon cristiana.
Gaspar	Mes ton pare
fon un mòro d' Alcher.
Benet	El baptisme he rebut.
Gaspar	Llástima d' aigua
que no ha servit pa res.
Benet	Encara qu' em quedara de mon pare
sons cántics y consells,
l' estrèl qu' es desburgá com la riuada
anunsis son de Deu,
que féreu convertir a tots los mòros
y creure en vôstra fé.

Gaspar La pèsta habeu portat.
Benet Los baňs llevareu...
Gaspar ¡Y encá no obrárem ferm!...
Benet Los baňs son bôns, Gaspar... y per-
(doneume
pero en los baňs yo crec.
Gaspar Per l' aigua qu' en lo ví gastes pa
(vendre.
Benet El ví es môro de lley.
Gaspar A vore si es de veres. Servix pronte
del canter més espés. (Li dona dinés.
Que vullc que aquells compaňs ve-
(guen un trago.
Pau Grasies.
Gaspar No les mereix.
Cheroni ¿Y no pôden servirmos les donsellés
en llòc del hostaler?...
Pau Això es bòna raó.
Benet Van per les cambres...
Vos servirán desprès.
Mes ara si vos plau, vullc ofrenarvos
un caldo d' anchelets
que guarde en un racó y que trac a
(sòles
pa Ducs, Prínsips y Reys.
Gaspar Vecham eixe eixeròp.
Benet Acompaňeume.
Cheroni Qué noble está Benet.
Benet Ma casa, y lo que hiá dins de ma casa,
es pa qui se hu mereix.
Allá al costat dels trulls.
Pau Anem a vore.

(BENET els fa indicasió de que pasen per la primera dreta, fentlos una reverensia.

Benet Vine, Ancheleta, un moment.

(Cridant a primera esquerra.

Pa tots els que son brôfecs y brame-
(chen,
el ví es un bòn remey.

Per primera esquèrra ve ANCHELA.

Anchela — Así estic ya dispòsta pa serviros.
¿Cridábeu amo meu?...

Benet — Qu' estigues una estona tenint conter
mentres servixc a aquells.
Y avísam si es que pasa alguna còsa.
(Mutis primera dreta.

Anchela — Descanse, avisaré.
(Lleva lo que hiá en la taula buit y netecha o asea un poc mentres se fa una pausa..

A pòc asoma el cap per el foro CHILET mirant en precausió y entra d' una espenta que li pega LLUIS qu' entra darrere d' ell.

Lluis — ¡Abant que la persona
deu ser valenta!...

Chilet — Sí; més no pa ficarme
dins de una espenta...
¡Qu' encá em retròna!...
(Per la esquena.

Anchela — ¿Qué s' oferix als hòstes?...

Lluis — ¡Chilet, qué dòna!...

Anchela — ¿Voleu un hospedache
curiós y alegre
en vistes cap a l' hòrta?

Lluis — ¡Yo hu vech tot negre!...

Anchela — Còsa més rara...

Lluis — No hiá vista tan bòna
com eixa cara...

Anchela — Florit comensa el día.

Chilet — ¡Ya está en l' andana!...
(Per LLUIS que no li fa cas.

Lluis — Florides te les galtes la Valensiana,
y beneit
el Sòl en que purnecha
tot lo florit.

Chilet — ¡Yo si qu' estic florintme... En Lluis!...

Lluis — ¡Tú calles!...

Chilet — ¡Això es omplir la pancha
de borumballes!...

Y ham de pensar
que ya portem sis hòres
sense menchar.

Anchela — Te raó. Vach a durlos...

Lluis — No tingues presa. (Detenintla.
Cuan se veu a una imache,
se calla y resa.

Anchela — ¡Qué maravelles!...

Chilet — ¡Si els budells me s' achunten
en les costelles!...
Disli al teu amo qu' ixca...
(A ANCHELA.

Anchela — Yo no m' encane,
que si es per l' hospedache...

Chilet — Fes lo qu' et mane.

Lluis — No vaches.

Anchela — Me marechen.

Chilet — Deixe a la pòbra,
que temps per a parlarli
tindrá de sòbra.

Anchela — Vach en un vòl.

Lluis — ¡Qué núgol está el día
si no hiá sòl!...

Chilet — Disli qu' es un asunte
molt reservat.

Anchela — Al punt. Yo crec als hòmens
de més edat.
(Mutis primera dreta.

Lluis — ¡Eres un lelo!...

Chilet — ¡Chica... En pòques paraules
m' has dit agüelo!...
(Pausa)
¡Ya está lo que volíeu!...
¿Qué farem ara?...

Lluis — ¡Lluitar front a la vida
de cara a cara!
Allá en lo casal nòstre
no hiá alegría.
Yo nesesite vore
la llum del día;
gochar els añs de chove,
la llibertat...

Volar com les colomes,
de bat a bat...
Cullir flòrs amoroses
pa les fadrines,
desburgant de sons llavis
pèrles divines.
Teixir en ses promeses
cadenes d' òr,
y a la meua elechida
donarli el còr.
¡La més polida!...
Conquerirla ofrenantli
la meua vida...

Chilet — ¡Teniu còr per a totes....

Lluis — De gran qu' el tinc.

Chilet — Pero en fuchir de casa
yo no m' avinc.
Mireu que vòstre pare
té compromesos
a molts... Qne si mos pillen
mos tanquen presos.
Y si así apleguen,
als dos en una saria
mos arrepleguen.

Lluis — ¿Y qué voleu?... ¿Qu' em case
com ell desicha?...
¿Forsat, sense concloure
la meua dicha?...
¡Primer soc frare!...
A gust meu vullc la dòna;
no de mon pare.

Chilet — ¡Si no sabeu quí es ella!...

Lluis — Ni hu vullc saber.

Chilet — Sou segundó...

Lluis — No manen
del meu voler.
Si la lley está aixina,
la lley es vana,
y volant franc y lliure
vorem quí mana.

Chilet — ¿Y yo quín conter done
cas de que aplegue?...

Lluis Apáñat.
Chilet Sí; yo a sòles
me la carregue.
Asò deu ser que als atres
els done pena,
o algún bochí qu' encara
no te faena
y haurá dit: un cap busque
ben redonet.
¿Quín millor pa tallarlo
qu' el de Chilet?...
¡Veches si asò es consènsia!...
¡Lo tío mico!...
El cap que tant aprèsie...
¡Tan rebonico!...
¡Fet una coca!... (Acarisiantse.
Lluis No fases més el ase...
Calla eixa boca...

Fent una gran reverènsia els saluda BENET. ANCHELA, que ix en ell, arreplega lo de la taula y fa mutis per primera esquèrra.

Benet ¿Qué s' oferix, señor?...
Chilet Así mos maten.
Lluis Volía, si pôt ser,
parlar apart en l' amo d' esta casa.
Benet Parlant en l' amo esteu.
Pero asenteuse así, pa ferse un trago.
Chilet ¡Quí s' el poguera fer!...
Yo tinc la gola seca y me s' antoixa
qu' el tallen ranteret...
Lluis Un trache per als dos pa disfrasarse
de frares o pleveus,
a fí que no 'ns coneguen si nos veuen.
Benet Això... Yo no hu puc fer...
Com corre el ventichòl de Chermanía
no puc...
Lluis No parles més.
(Li dona una bolsa en dinés.

Benet ¡Señor...! Tal vegá dalt... d' alguna (cambra.

Lluis Seguixme tú, Chilet... (Mutis escala.

Chilet Arcaes y pilastres... y escaletes... La Inquisisió em pareix!... (Mutis escala.

Benet ¡Lutgarda!... Cridant) ¡Bôn pesic!... (Per els dinés. ¡Ixcau apresa!... Serviu als caballers... (Mutis darrere d' ells.

Apenes han fet mutis ixen GASPAR, PAU y CHERONI, per primera dreta.

Gaspar Ya vos tinc agarrats, no me cap ducte.

Pau ¿Qué pasa?...

Gaspar Que son ells...
El fill segón del Duc de Vila-Vella
que va en lo criat seu,
y s' han fuchit de casa per qu' el pare
l' obliga al casament.
M' en vach per a avisar a Na María
que al fí he topat en ells.
Vosatros res hau vist...

Cheroni Ni mos impôrta.

Gaspar Grasies de tot y adeu. (Mutis.

Pau ¿Y el casen a la fôrsa?...

Cheroni Gambalaches
que fan els caballers.
Lo bò... Tot lo millor... Triar la dòna
li deixen al primer.
Y els atres son uns draps... Fills de ú (mateixa
li manquen tots los drets.

Pau Açò hu agranará la chermanía...

Cheroni Ya venen els pichers.

Per la primera esquèrra, ve ANCHELA en dos gòts que deixa damunt la taula.

Anchela ¡Señors!... Manen lo que vullguen
que así estic pa tota mena.

Pau	La casa així ho nesesita.
Cheroni	Bôn mestre té la deixebla.
Anchela	Yo, en servir als hôstes be, dins lo cau de la faena, ya tinc cumplit com Deu mana lo qu' em perteneix.
Pau	Asentat. (Al seu costat.
Anchela	¡Están vèrdes!...
Cheroni	¡Vine así!...
Anchela	¿Qu' en vórem no s' acontenta?...
Pau	Nosatros també som hôstes...
Cheroni	Y has dit pa tot...
Anchela	Lo qu' es bega
Cheroni	Si fórem dos mascarats sí que acudiríes llesta.
Anchela	Vullc a un velluter... a sôles... Els nobles no 'm fan envecha.

Entra FELIP per el foro.

Felip	La pau siga en tots...
Pau	¡Felip!...
Felip	Yo soc Felip de Morella.
Pau	¿Vens en cap del Maestrat?...
Felip	Vinc sòls per mí; que allí els sega la pasió per los señors y moséns... Y no es trau llesca. Demprés parlarem. Begam que pòrte la gola seca. (Beuen.
Anchela	¿Voleu descansar, señor?...
Felip	Grasies; fas nit en Valensia.
Cheroni	Lo que has de fer, es cridar per a qu' ixca una donsella per cadascú dels que som. Pero que siga la meua menos aspra qu' eres tú.
Anchela	No teniu ninguna queixa.
Pau	Pero una criá pa tots... vorem qui es el qu' escomensa. (Riuen.
Felip	Trau més ví y algún moset.
Anchela	Això es la nòstra faena.

¡Llutgarda!... ¡Florinda!... Ixcau,
qu' estos hòstes tenen presa.
(Mutis primera esquerra.

Felip — Hau sabut triar el punt,
qu' es una bòna femella.

Cheroni — Pa tú, yo tinc a Florinda
que deu ser més guapa qu' esta.

Pau — ¿Pa la gòrcha m' hau deixat
aon triar?... Llutgarda queda.

Felip — Yo vach al segur.

Cheroni — ¡Florinda!...
El nòm diu com deu ser ella...
¡Chove, ben formá, bonica!...
Ya tinc ganes de conéixerla.

Pau — Pos si per lo nòm te fíes
Llutgarda deu ser molt llecha.

ANCHELA y LUTGARDA, portant uns plats y pichers en ví.

Anchela — Así ve na Llutgarda
y en Anchela al costat,
dispòstes a servirlos
que beure y que menchar.

Felip — ¿No més?...

Lutgarda — No més. Qu' els hòmens,
com son los visitants,
també tenen chermanes,
també muller tindrán.
Y aixi com a d' aquelles
ningú les ofendrá,
sens que ixca a sa defensa
sos pares o chermáns,
aixi a estes fadrines
les deuen respetar.

Cheroni — No vingues en romansos
que ofensa no n' hiá
de un rato de convèrsa
sens fervos ningún mal.

Anchela — Convèrsa la que vullguen.

Pau — ¿Y en mí?... (Abrasantla.

Anchela — Quetes les mans. (Rechasantlo.

Felip — Pauet qu' eixa es la meua...
No vaches abusant.

Pau — Llutgarda, así t' espere.

(Obedix y els mesura.

¡H' eixit pròu ben lliurat!
El nôm no t' acompaña.

Lutgarda — El hábit no fa el sant.

Cheroni — Vosatros ya esteu llestos
y yo tot son badalls.

Felip — Alguna esclava mòra
te tenen reservá.

Pau — O pòt ser odalisca.

Anchela — ¿Quí sap?...

Felip — Això... ¿Quí sap?...

Cheroni — Anem a eixir de ductes.

(Adelantant a esquerra.

¡Florinda!...

Lutgarda — Así ve ya.

Per la escala abaixa FLORINDA qu' es una agüela criá de la casa.

Florinda — ¡Así tens a Florinda!...
¿Pa qu' em crideu?...

Felip — ¡Sen Blay!...

Pau — Si això es un tròs d' agüela...

Felip — Si que has sabut triar!...

(Riuen tots menos CHERONI.

Cheroni — ¡Revoto vá al dimòni!

Florinda — ¿Algú se tròva mal?...
Yo cure trencaures,
yo lleve la pará,
yo fregue pa les rampes,
l' enfit el sé curar.
Tersianes, calentures,
dolors y tots los mals.
Soc llesta en eixes còses
¡yo soc la que hau cridat!...

Cheroni — Lo qu' eres una bruixa
fuchint p' el fumeral!...

Florinda — ¡Fill meu!... No te deslligues...
¿Que tens dolor de cap?

Cheroni ¡Fuchíu la mala pèsta!...
¡Brusenta tinc la sanc!...
(Pegantli una espenta molt enfadat.
Sospite que burlarse
de mí, habeu maquinat...
Y tú has mogut la gòrcha.
(A ANCHELA agarrantla.
Anchela ¡Deixeume!...
Cheroni ¡Fuches tart!...
(Volentla abrasar y luchant.
Lutgarda ¡Quín hòme!...
Florinda ¡Es una fiera!... (Asustaes.
Anchela ¡Aparta!...
Felip Hiacha pau...
Cheroni Als caballers sedíeu
fa pòc de voluntat,
de lley es que ara sigues
de ú dels achermanats.
Felip ¡Es meua!...
Cheroni ¡Res m' impòrta!...
Pau ¡Pa que te l' has triat!...
Cheroni ¡Pos meua vullc que siga!...
Felip ¡Cherôni!... (Luchen tombant els taburets y volentlo detindre, CHERONI trau l' arma.
Florinda ¡Pucheu dalt!...
Cheroni Si algú s' embroca... el deixe
ferit de part a part. (Tots retrosedixen.
Y tú, capoll del visi,
floreta del hostal... (Abrasantla.
Anchela ¡Perdó!... (Acobardá plora.
Cheroni ¡Téns que ser meua
per fòrsa o voluntat!...

Moment abáns, lo sufisient per a escoltar els últims versos, apareix LLUIS per la escala en trache de pleveu en espasa y al vore la situasió separa a CHERONI d' una espenta. BENET queda a la entrá de la casa en espectativa.

Lluis El cobart qu' en la fòrsa s' abòna
pa captar una almoina d' amor,
ni coneix lo que val una dòna,
ni té sanc pa lluitar en valor.

Cheroni ¿Quí eres tú pa defendre donselles,
mascarát que promòus ventichòl?...

Lluis Pa bregar contra tú, y sent per elles,
sobra tot, un pleveu... Cuansevòl.
Tú no enclòus en la honrá Chermanía
que traidors no ne vòl a ningú.
Yo ya veus; ara y sempre, en ma vía,
sé defendre als chermáns més que tú.

Cheroni Pensa, pues, qu' el aser me tremòla...
De pleveu a pleveu, no va res.

Lluis Cuan les armes no tenen escòla,
les malvèrsa qui pòrta eixe pes.
Que les armes son bònes en guèrra,
si en la lluita es defén als chermáns.
Cuan perilla l' honor de la tèrra,
cuan al cap espurnechen els grans...
Mes cuan es pa obligar per la fòrsa
lo qu' el cór ni en paraules sap fer,
l' arma fa qu' el esprit se retòrsa
y d' afront s' enrochixca l' aser.

Anchela Moltes grasies, señor...

Lluis No les dones.

Florinda L' ha salvat.

Felip Es valent.

Pau ¡Té raó!...

Benet Si no fora per estes persones,
qué sería del meu bodegó.

Cheroni Empleat en qui valga la pena,
la defensa que has fet, no está mal...
Mes así... ni la fòrsa es nomena...
¡Ya veus tú: La criá d' un hostal!
(Despresiatíu.

Lluis Per sa clase, deus tíndreli afècte;
qu' el humil en treball no te prèu.
En ser dòna, mereix el respècte
desd' el Rey fins al últim pleveu.
De nineta, nos sòna a rondalles
la remor de sons tèndres arrulls,
y son cántics les seues rialles...
Son albaes l' archent de sons ulls.
Es promesa qu' escolta agraida
les canturies del seu trovador,

que per ella donárem la vida,
cuan nos chura promeses d' amor.
Es la imáche que ríu y aconsella
pa guiar el camí del chermá,
y una mare petita hiá en ella,
que a la Glòria nos dú de la má.
La qu' esclava la fem de la casa,
y nos dona en les penes consòl;
la muller que la vida s' enpasa
adorant al fillet del bresòl.
Qui patix cuan el mal nos acòra;
la qu' en gòch, nòstres gôchos revíu.
La que plôra cuan veu qu' el fill plòra
y nos dona son còr de caliu.
Veches tú, roin pleveu, qué t' abòna
per la ofensa que acabes de fer.
¡Tres vegaes es santa la dòna!...
¡Per chermana, per mare y muller!...

Florinda — Si vullguera, señor, l' abrasaba.
(A BENET.

Benet — Deixa estar...

Anchela — ¡¿Cóm pagarli est' acsió?!...

Pau — ¿Qué respóns?...

Felip — Yo, de tú, m' en anaba...

Cheroni — ¡No tinc ganes de conversasió!...

Per la escala abaixa CHILET vestit de frare, pero en el seu trache baix.

Chilet — ¡Guapo! Ya campe vestit de frare.
No més me falten dos pams de greix.
(Per la pancha.
si en esta ròba me veu ma mare,
yo li asegure que no 'm coneix.

Lluis — Tèndra pubila, no te tremôles.
(A ANCHELA.

Chilet — ¡Aguanta!... L' amo ya está enredrat.

Lluis — La qu' es honesta, may está a sòles,
que sempre un hòme té al seu costat.

Lutgarda — Allí hiá un pare... Déixam que bese...
¡Pare!... (Demanantli la má.

Chilet — ¿A quí crida?...

Lluis — A CHILET) Tú mos vendrás...

Lutgarda La má besarli.
Benet Apart a CHILET) Dónela y rese.
Chilet ¿La má, filleta? Tin tot el bras.
(Arromangantse la mánega. LUTGARDA li la besa.
«Cave ne cadas». (Beneintla.
Lutgarda Deu que li hu pague.
Chilet ¡Qué cosquerelles!...
Anchela ¡Pare gloriós!...
Chilet ¿Atra?... Que vinguen que no m' (amague.
Anchela ¡Perdónem!...
Chilet Filla; pa tú les dos.
(Els dos brasos.
¡Dolsa estreleta!... (Tocantli la cara.
Anchela Extrañá) ¡Pare!...
Chilet ¡Estrelorum!...
Benet (Més disimulo...)
Chilet Fas més que puc.
«Dómine patriam». «Dei internorum»
(Beneintla en les dos mans.
Lluis ¡Ay, Chilet!...
Chilet ¡Mane!...
Lluis ¡Cóm fas el ruc!...
Florinda Si a beneirme no pòsa traves...
Chilet ¿Un atra?...
Florinda Pare; dónem la ma.
Chilet ¡Che, quín' agüela!... Tú no me babes...
«Ego te absolvo». Vas perdoná. (Se retira.
Florinda ¿No vòl qu' el bese?...
Chilet Pos això manca...
Felip Com es agüela...
Cheroni ¡Sí que hu sap fer!...
Lluis Vine, polida coloma blanca,
fuch de les garres del esparver.
Tèndres crietes que masa pronte
voláreu fòra de vòstre niu,
correu per l' aire, sens tindre en conter
que de la mare falta el caliu.
Voleu concloures en esta mena
molt alluntades de sospitar,
que cuan tots pasen chunt l' asusena,
les seues fulles pòden chafar.

Y la floreta que a tots atura,
no té malicsia... No té resèl...
Se manté sempre bledana y pura
y en lo seu cális embauma el Sèl.
Anem, floreta, qu' el camp esfomes...
Seguix tan pita dins lo planter,
que t' acullixen atres colomes
per a lliurarte del esparver.

(S' en entren LLUIS, ANCHELA y LLUTGARDA, per la primera esquerra.

Florinda — Yo sent la nòsa...

Chilet — No ha segut fluixa.

(Imitant a LLUIS.

Flòr granotera, punchós cardet.
¡Corre y amágat agüela bruixa,
que anar mereixes al carraixet!...

FLORINDA, fentse creus, fa mutis per la escala. Els achermanats murmuren entre sí.

Felip — No es un frare...

Cheroni — Qué ha de ser.

Chilet — ¡L' agüela!...

Pau — Femli la pròba...

Cheroni — Pare...

Benet — Qu' el criden...

Chilet — ¿A mí?...
¿Pare? ¡Pos l' ham feta bòna!
Chure vôt de castitat
y me vist en esta ròba,
pa no mantindre muller,
ni fills, ni chèndres, ni sògra,
y ara desburgue que tots
son fills meus... ¡Seré bachòca!...

Cheroni — Pare...

Chilet — Fill...

Cheroni — Vullc confesarme...

Chilet — Fas be; corre que ya es hòra.

Cheroni — Si vosté vòl... Dos paraules
y l' ánima s' aconòrta...

Chilet — No puc... Estic en la muda...
Ya et confesaré atra vòlta.

Felip — Yo també...

Pau — Cuan ells acaben...

Chilet ¡Pos m' ha eixit pòca parròquia!...
Se coneix qu' en vore a un frare
li preniu voluntat fòrta.
Tinc molt sec el garganchó
y no puc donarvos sòlta.

Felip Bega un trago... (Oferintli un got

Chilet Bueno, això... (Beu.
Beurem... ¿Veus?... Ya es atra còsa.

Cheroni ¿Y ara qué?...

Chilet D' una vegá,
la llengua no 's queda sòlta. (Beu.

Pau No eres frare. (A la orella, oferintli un picher.

Chilet ¿Vòls callar?...

Benet ¿A vosatros vos impòrta?...

Felip A tú sí, mòro traidor...
que tapes a eixa chentòla,
per que traus morabetíns
dels cartapells de tot hora!

Benet Per a el que demana hostal,
tinc sempre obèrta la pòrta.

Cheroni ¡Vos debíen d' enforcar!...

Felip Això es lo que vos pertòca...

Chilet Fills meus... ¡Per Deu, fillets meus!...

Cheroni No sofre...

Chilet ¡L' ham feta bòna!...
¿Abáns volent confesarse,
y ara els tres en contra nòstra?...
¿Soc pare yo... o no soc pare?...

Felip No es res.

Pau ¿Encá s' enrecòrda?

Cheroni Anemsen a un atre llòc
qu' eixe es un cuansevòl còsa...

Felip Tin lo teu... (Tirant en la taula algunes monedes.

Benet Pasaro be.

Cheroni Pa tots aplegará l' hòra.
(Mutis els tres per el toro.

Benet L' orgull en achermanats
cau en desprestichi d' ells.

Chilet Qué tragos... Siñor... Qué tragos
més amarcs... Pòrta el picher. (Beu.

Benet Si els tragos tots son aixina
no hiá que apurarse chens.

Chilet ¿Tú que saps?... Si de pensaro
ya 'm fa mal el gargamell.
Tota la vida servintlo
pa ficarme en este pleit.
El Duc, me mata si em pilla
perque culpable me creu.
La ronda anirá buscantmos
per estar fòra de lley,
y este trache me faltaba
pa que prenga part també
la inquisisió y que me cremen
al cantó del carraixet.
¿Y encá dius que no son tragos?...
Morir per morir, ben plé...

Se paren a la pòrta Na MARÍA, que du la cara tapá en un vèl y GASPAR.

Gaspar En este hostal entraren...
María ¿Hiá chent extraña?...
Gaspar No tinga pòr qu' el amo pronte hu apaña
y si algo li ocurrira, cride en sa achuda
que té el pare la ronda ya prevenguda.
María Les cames me tremòlen.
Gaspar No s' apesare.
María Veches... Yo no li bese la ma a eixe frare.
Gaspar ¿El amo de la casa?...
Benet ¿Quí em nesesita?...
Chilet ¡Hòme!... Y en qué mal hòra ve la visita.
(No sap aón ficarse el picher, y s' el fica en la mánega.
Benet ¡No sé per quí em pregunten!...
Chilet Qué car me còstes...
Benet Tots els qu' estan en casa pa mi son hòs-
(tes.
Gaspar No vingues en romansos...
María Tin; ves y crida. (Li dona dinés.
Benet Voré si es qui me pense. Vach en segui-
(Mutis primera esquerra. (da.
Gaspar En clau de plata, s' òbrin totes les pòr-
(tes.
María Les del amor no es pòden, que son més
(fòrtes.

Gaspar Sentes... (S' asenten.
Chilet Rara parella; ni ella me besa,
ni eixe qu' l' acompaña me se confesa.
¿Serán espíes?...
Me muic si vach de frare més de dos
(díes.
Gaspar Fa aulor el frare a còrfa.
María Si que m' estraña...
Gaspar ¿Sera Chilet?...
Chilet Me miren...
Gaspar Ell l' acompaña.
Vach a vore.
Chilet «Deo gratia».
Gaspar Qué. ¿De viache?...
Chilet Sí; pero yo no aplegue. Fa mal orache.
(Tú no em pesigues). (Va cap al foro.
Gaspar Per lo que puga plòure, mosén, abri-
(gues.
Chilet Per a els cambits d' orache duc la ca-
(pucha.
Gaspar Pòsesela hasta els muscles que va haber
(plucha.
Chilet El nugol no m' asusta si a casa aplegue.
Gaspar Lo qu' es menester, pare, que no ape-
(dregue.
Chilet Algún boñ pòt tocarte.
Gaspar Pa mí s' arrasa.
Chilet Pos yo, abáns de que tròne, m' en vach
(a casa.
(Mutis corrent per el foro
Gaspar Es ell, no me cap ducte. Fa gòch oirlo.
María Venen. Déixam a sòles.
Gaspar Vach a seguirlo.
(Mutis per el foro.

BENET y LLUIS, per primera esquèrra.

Lluis Qué raro es que me busquen.
Benet Aixina sòna.
Lluis Menos mal que desburgue qu' es una
(dòna.

Benet Yo vach a l' òbra.
Qu' entre mascle y femella, qui mira (sòbra.
(Mutis).
Lluis ¿Sou vos la que me busca, dama ta- (pada?
María Qui d' En Lluis espera ser escoltada.
Lluis Yo no soc...
María ¡No te negues!...
Lluis ¿Qué habeu de dirme?...
María Caballer y Ric-hòme, debeu oirme.
Tant per ser dòna,
com per durme una idea tan santa y (bòna.
Lluis Pues ixquen d' eixa boca les maravelles
que atent he segut sempre pa les donselles.
Mes lleveuse cortines de tota mena,
que deu ser vòstra cara com l' asusena.
Y este pòbre tremòla del ventichòl
al vore qu' eixos nugols tapen el Sòl.
María Vullc parlarvos aixina... Després.., tal (vòlta.
Lluis Vòstra paraula espere qu' es tan resòlta.
Dispòst a oirvos,
senteuse y digau, chove, si puc servirvos.
María En Lluis; sé qué motiva vostra fuchida
y al Duc, lo vòstre pare, li va la vida.
Agarrat a les barres del seu escut,
vòstra desobediènsia l' ha mavensut.
Sé que orgullós vos trata, que vos domina;
mes les lleys del Realme ya son aixina.
La vòstra espasa,
debía defensarles. Torneu a casa.
Lluis Segóns al meu entendre, sou una espía,
baix la ròba de dòna. ¡Quí hu pensaría!
Paraules amoroses de vos espere,
y eixiu aconsellantme que torne arrere.
Tot es debaes;
Lluis, cuan fa les còses, son ben pensaes.
María El Duc vòl enllasarvos en una dama,
qu' enclòu en la noblea de vòstra rama.
Debeu pensar,
que té poders de sòbra pa castigar.

Pos si ara du revòlta la Chermanía,
restablirán les fòrses cuansevòl día,
que tota España
ya sap, qu' el Rey, apòsta ve d' Alemaña.

Lluis — Ni conec a eixa dòna, ni vull conéixerla
y pense que per bòna, no dec meréixerla.
Tal vòlta sense traves ni compromisos,
pòt ser qu' en matrimòni fórem felisos.
Ni la conec, ni ducte que siga hermosa,
mes sòls per imposarla, ya m' es odiosa,
qu' el amor no se busca ni s' aconsella
com animals que trien una parella.
El amor, es tot vida, com tèrra d' hòrta
que la llabor fermenta bledana y fòrta.
Es dur capoll de ròsa que se recata
y en la rosá del alba, trenca y esclata.
Taroncher que purnecha de blanca flòr
y ses branques domeña la rama d' òr.
Es palmera que pucha, reina absoluta,
y al cau de sa parella dona la fruta.
Es nugol entre nugol que al sèl aplega
y al tocar atre nugol la tèrra rega.
Es el Sòl que al mon dona vida y calor.
¡Es el Sèl!... ¡Es la Glòria!... ¡Deu, es amor!

Maria — Qué dolses paraules... Oirlo embelesa...
Y en tal fòrsa dites...

Lluis — Com l' ánima hu sent.

María — ¿Y no es un estudi p' alguna promesa
del seu pensament?...

Lluis — Per ara, señora, no vullc a ninguna.
Tal vòlta... Tal vòlta, chamay n' he vullgut.
Mes crec que ya lliure, tindré la fortuna
qu' encá no he tingut...

María — ¡Mentira!...

Lluis — Señora; qu' en vos no podría
vengar eixa ofensa... Que no es de raó.

María — O ments o mentíes, qu' en mí...
(Descubrintse.

Lluis — Reconeixentla) ¡Na María!...

María — ¡María soc yo!...

Lluis — Qui may se pensara... Sou masa atrevida.
Podrán castigarvos si s' entera algú.

María Ya res me fa nòsa... ¿Pa qué vullc la vida
si te pèrc a tú?...
Seguint los teus pasos, pagant als espíes,
per uno m' entere que fuches del llar.
Pa oír les paraules qu' entonses me díes
te vinc a buscar,
y et tròve en mal hòra, cuan vens a ferirme
¡cuan fas que m' entere que tot s' ha perdut!
Lluis ¡Això no, María!...
María ¡Si acabes de dirme
que may m' has vullgut!
No lluites a segues buscant a una dòna
pel mar de la vida, que no 'n trobarás.
Son somnis de ròsa d' un ánima bòna
que tú matarás.
Si en casa tons pares no vòls que s' enteren,
yo vinc a ofrenarte l' amor que te pèrts.
¡Ma casa es la teua y en ella t' esperen
mons brasos obèrts!
Lluis Comprenc ya la trama, señora María...
Voleu rodecharme de llasos rastrers.
¡Creguí qu' una dama, chamay conclouría
tan falsos papers!...
María ¡En Lluis!...
Lluis No m' engañe. L' engañ era masa.
Les vòstres marañes conec pam a pam.
Pots dirli a mon pare, que pa durme a casa
no servix eix' am.
María ¡Ingrat!... Que mentíes y huí em des-
(consòles.
Lluis Lo nòstre, María, ve fòra del cás.
Yo vullc una ròsa que vixca en mí a sòles;
tú eres flòr de pas...
¡Y encá que una mica d' amor me quedara,
d' aquelles paraules, nugaría un feix
y esllanguit de rabia, del còr l' arrancara
pa qui no hu mereix!
María ¿¡La guèrra em declares!?
Lluis Tú busques la guérra,
seguint els meus pasos igual que un furó.

María Amágat com vullgues que als fóns (de la tèrra
te buscaré yo. (Desafiant.
Que la sombra teua seré tots los díes
y serás, com puga, meu o de ningú.
Lluis Ya sé que rastreches pagant als espíes
tan roíns com tú.
Mes no te s' olvide, que ni torne a casa,
ni aguante que mane ningú del meu còr.
Y als cobarts que compres, mentres tinga espasa
ningú me fa pòr.

Entra GASTAR, per el foro.

Gaspar ¿Qué vos pasa, Na María?...
Lluis ¿També els teníes ocults?...
María ¡Que m' ha dirichit insults
que de ningú aguantaría!...
Gaspar Pues cobrareu bòna fama. (A LLUIS.
Lluis ¡Més..., que qui fa eixos papers!
Gaspar ¡No saben los caballers
ni respetar a una dama!
Lluis ¡En més furs y llealtat
qu' els roins esbirros tenen,
pero chamay, cuan se venen
pa robar la llibertat!...
¡Y el qu' es creua en mon camí,
fent el ofisi pichor
de consueta y traidor,
se li deu pagar així!...
(Li tira un bolsillo a la cara.
Gaspar ¡Maldisió!...
María Se tapa la cara). ¡Còr sense fré!...
Lluis ¡Fòra!...
María ¡Valenta homenía!
Gaspar ¡Anemsen ya, Na María!...
María ¡Recòrdat... qu' em vengaré!...
(Mutis els dos per el foro.
Lluis No fas cas de cuansevòl. (Anant al foro.
Ni em fa pòr la guèrra etèrna,
que a la llum de la llubèrna,
no té embecha la del Sòl.

Y a mon pare disli tú
que no caiguí en l' enfilat,
y pa viure en llibertat
no me fa falta ningú.
¿Quí servix?... ¿L' amo de casa?... (Cridant.

BENET, per la primera de la esquèrra.

Benet ¿Crida?... Es que estaba per dins...
Lluis Nesesite dos rosíns.
llauchers y de bòna rasa.
Benet Vach, señor.
Lluis Pero al moment,
y a punt déixals a la pòrta.
Benet ¿Aón s' en aneu?...
Lluis ¡Res t' impòrta!...
Tin y obedix. (Pegantli uua patá a la bolseta que li tirá a GASPAR.
Benet L' agarra en resel). Com el vent. (Mutis dreta.
Lluis Com esta lluita s' encone,
no me podrán desburgar.
Si me vòlen alcansar,
¡pobrets d' ells!... ¡Treball els done!...

CHILET, per el foro arromangantse els hábits y molt sofocat.

Chilet ¡Ay!... ¡En Lluis!... ¡Que mal orache!...
¡Fuchim pronte d' esta casa!...
Lluis ¿Y això, Chilet? ¿Que qué pasa?...
Chilet Que no puc en este trache.
Ixc d' así pa vichilar
si hian mòros en la còsta,
y les chiques, fento apòsta
me venen la ma a besar.
Una vòl que la confese,
atra em demana consells,
atra m' agarra els cordells
y yo deixe que m' els bese...
Lluis ¡Cóm te vals de la ocasió!...
Chilet La prenen per ma divina...
Venen les còses aixina...
¿Qué vòl que li fasa yo?...

Lluis — Ser un pòc més recatat.
Chilet — ¿Encá vòl més sacrifisi?...
¡Si m' hau donat un silisi
qu' estic mich arrosegat!...
Estaba pròp del sequer
y una me besa y me para.
Clar; yo li he tocat la cara...
aixina... Sense voler... (Pesigantse la cara.
De sopte, ix un llaurador
ranteret a la tancá
dient: «Déixali la má...
que no es frare...» «No siñor...»
Y en cuansevòl me descrisme...
¡Soc frare... Tingau present!...
¡Soc frare de naiximent!...
¡Mire la fe de baptisme!
Pero no fa cas de mí;
y se fa un eixabardó
de la chent d' aquell racó
y eixos que estaben ahí;
que han armat un cartapell
cadascú dient la seua...
pero tots en contra meua,
qu' els he enviat al bordell.
M' amenasen... Yo m' esbare
¡Crec que m' ha seguit algú!
¡Res, En Lluis... Que ningú
se vòl creure que soc frare!
Lluis — ¡Tú veus Chilet!... Cuan yo día...
Chilet — Yo era sôl per vichilar.
Lluis — Sí... Sí; volento arreglar,
has armat més embolic.
Chilet — En Lluis... Ya pròu querelles.
Obedíu... Tornem a casa...
Mireu qu' el Duc...
Lluis — ¡Eh!... ¿Qué pasa?
Chilet — ¡Ay!... De les meues costelles.

Se han oit grans mormulls per dins que van en aument hasta que apareixen cuant se indica, per el foro llauradors, achermanats y chent del pòble, en GASPAR, FELIP y un aguasil seguit de la ronda. Per primera dreta CHERONI y PAU en achermanáts y

per primera esquèrra BENET, LUTGARDA, ANCHELA y FLORINDA.

Anchela ¡Fuchíu pronte, señor, que así venen perseguint a lo vòstre criat!

Chilet ¿Qué me díus?...

Lluis ¿Veus, Chilet?...

Benet ¡Fuchíu pronte! Allí tinc prevenguts los caballs.
(Per primera dreta.

Lluis Tú nos has compromés.

Chilet ¡Santo Cristo!... ¡Ya me vech al bochí acontentat!
(Corrent a totes parts sense saber que fer se posa la capucha.

Lutgarda Ya vé l' aixabardó y pòrten armes.

Lluis ¿Qué estás fent?...

Chilet Amagant el meu cap.

Florinda ¡Ve la ronda!

Chilet ¡Sen Chil!...

Benet ¡Per la cuadra!

Anchela ¡Sou perduts!...

Chilet ¡Escapem!...
(Casi a la forsa du a LLUIS a la primera dreta y els talla el pas CHERONI y AÇHERMANATS, seguits de PAU.

Cheroni ¡No hiá pas!...

Pau ¡Es un frare finchit!

Cheroni ¡Entregueuse!...

Lluis ¿Qué voleu?...

Cheroni ¡Y aquell es mascarat!... Chermanía y a d' ells... fills del pòble!

Chilet ¡Per así!...
(Van al foro y els deté GASPAR y els indicats.

Lluis ¡Yo no fuchc!

Gaspar ¡Allí está!...

Lluis ¡Ah, traidor!...

Gaspar Segundó del realme. Cuan m' ofenen, també 'm sé vengar.

Lluis ¡Es roín ta vengansa!

Gaspar ¡Nugueulo!... Mòrt o viu, vos durem al casal. Es En Lluis... Fill del Duc de Vila-Vella.

Aguasil ¡Entregueuse al moment!

Lluis ¡Aixó, may!...

Chilet ¡Ya está ahí!...
Aguasil En nòm del Rey.
Cheroni ¿Y a eixe frare?
Gaspar Fòrt en ell.

(Van a detíndrelos y En LLUIS se fa arrere y trau la espasa fent un semisircul.

Lluis ¡Tots arrere!...
Chilet ¡Sen Pau!...

(Tots retrosedixen.

Lluis Per la pôrta eixiré com Deu mana,
qu' el aser me tremòla en les mans.
Y el que al front se me pòse, que conte
que a estocaes sabré obrirme pas.
Gaspar ¡Entregueuse!...
Lluis Defenc el realme
de ma vida y de ma llibertat.
Gaspar ¡Per la fòrsa anireu!...
Lluis ¡Vach a vóreu!...
¡Tú, Chilet!...
Chilet Así estic, a vorá...

(Desembainen tots les espases.

Lluis Si la lluita voleu, vinga lluita
fins a vore aufegarvos la sanc;
qu' els traidors que veniu a ferirme,
el meu còs s' endureu en tot cas,
pero l' ánima no, qu' ella crida
¡Llibertat pa l' amor!... ¡¡Llibertat!!...

(S' arromanga, CHILET, el hábit y trau la espasa, posantse per corasa un taburet y pegant mandobles arreu. Se cheneralisa la batalla en la que duen ventacha LLUIS y CHILET. Tots parlen a l' hora, les dones se retiren en un rincó asustaes. BENET se posa a la defensa de LLUIS. Figura caure ú ferit al foro (que no se vecha), retrosedixen els demés ante la desisió de LLUIS, que logra obrirse pas. CHILET tira el taburet.

Chilet ¡Tots arrere!...
Anchela ¡Es valent!...
Chilet Fuchim pronte.
Benet ¡Als rosíns!...
Gaspar ¡Que s' en fuch!...
Anchela ¡S' ha salvat!...

(Cau achenollá y com donant grasies al sel. Tots els demés en situasió y...

TELÓ RÁPIT Y FI DEL ACTE PRIMER

ACTE SEGÓN

CUADRO PRIMER

Representa la essena un pati desllunat d' un colèche de intèrnes. A esquèrra, primer y segón terme, fachá del colèche en aspècte de convent, finestres dalt en chelosíes; porteta de servisi a primer terme y pòrta gran segóna. Arrancant del ángul, una tirera de columnes que descansen sobre una barana masisa y sostenen una gran chá-sena en moldures. Talla esta tancá a les dos terseres parts del essenari per a donar pas a un chardí frondós, tancat per una tapia practicable, que se veu al foro. A la dreta, segón terme, caseta del chardiner un pòc salient y que linda en primer terme en una arcá que armasona la pòrta d' entrá al pati. Es de día.

En essena, LLUIS y FELIP pròp de la pòrta, primera dreta, parlant. CHILET, vichilant la essena, molt nerviós. El òrgue del colèche, tòca molt piano y va perdentse.

Felip — Vos, donáreu la paraula
y la debeu de cumplir.

Lluis — Si yo no puc acudir...

Felip — L' aigua va per raer taula...
Si veniu, els velluters
vós rebrán en alegría
veent qu' en la Chermanía
clòuen honrats caballers.
Ya son nòstres los churats
y no es dubtós el pensaro.

Grasies al Gran Chuan Caro
estem molt ben pertrechats.
En Alsira, En Visènt Pèris
que acoardí al Virey es sèrt.
Nos achuda el Encubèrt
encá que plé de mistèris.

Chilet — Si alseu la veu som perduts...

Lluis — ¿Y quíns son els meus mandats?...

Felip — Traurer a uns achermanats
en lo Palau detenguts.

Chilet — No pòt..., que té molts quefers...

Lluis — ¡Tú calles!...

Chilet — ¿Qué li aconsella?...
¿Fill del Duc de Vila-Vella
y anar contra èls caballers?...

Felip — Fins a la nit que vindreu...,
aon sempre...

Lluis — Sens compromís.

Felip — Farem cuant siga presís.

Chilet — Pronte, que venen...,

Felip — Adeu. (Mutis.

Chilet — No sé per qu' es fiqueu en compromisos.

Lluis — Yo, sense aixô no vixc.
Defendre als desgrasiats. Anar en guè-
(rres.
¡Pròp sempre del perill!... (Com extasiat.

Chilet — Pos yo soc al revés... ¡La pau de casa...,
les chulles y el bòn ví!... (Imitantlo.

De la portería ix l' agüelo PERE Torna a oirse el òrgue y, al acabar, sòna una campana.

Pere — ¿Asoletes èls dos?...

Lluis — ¡Agüelo Pere!... (Abrasantlo

Pere — ¿Vos, m' abraseu, En Lluis?... (En respecte

Lluis — De tot lo que habeu fet per a salvarmos,
estem molt agraits.

Chilet — ¡No chille tant..., per Deu!...

Pere — ¡Ni nomenaro!...
Com éste es tan amic... (Per CHILET.

Lluis Y algún día tindreu la recompensa.
Chilet Si d' esta quedem vius...
Pere Así res pôt pasar... Ningú sospita...
No 't deus acoardir.
Chilet ¡Cóm se coneix qu' el cap no vos tre-
(môla
com me tremòla a mi!...
Pere No penes... Yo he fet creure a les mon-
(chetes
que dos hômens busquí
pa treballar la tèrra... y sou vosatros...
Lluis ¿Y per qué no hu has dit?...
¡Chilet!...
Chilet ¡Me diuen Quico!...
Lluis Les aines
y anemsen al chardí.
¡Que no pillen a En Pere en la mentira!
¡A treballar!...
Chilet ¿Qué diu?...
¿En tants treballs que 'm côsten les lo-
(cures
per volervos seguir,
ara, que ôbriga solcs y que xerugue?...
¡Això em faltaba a mí!...
Pere Quín susto té Chilet...
Chilet Me diuen Quico...
Y sense alsar el crit.
Pere Si no cal que vingau... Si puc yo a sôles.
Aixô es que yo hu vach dir...
Y encara qu' estigau así més díes,
no li fa res... Seguiu...
Chilet Si s' en anem millor. ¿Veritat, Pere?
Pere ¡Ya hu crec... Tots més tranquils!
Chilet ¡Esteu mirant, señor! Anemsen pronte.
Lluis ¡Yo no m' en vach d' así!
Deixar la pau que reina en esta casa...
Deixar este caliu...
Que com bresol del Sèl nos acarona
y amor nos fa sentir,
sería lo mateix que si em llevaren
la pau del esperit
y que arrancantme el côr, llevantme l' ánima.

Chilet ¡Oy... Mal; ya l' ham ferit!...
En cuant nomena el còr y el lleu y el (feche,
hián faldes per lo mich.
¿Alguna colechala?...

Lluis ¿A qué negaro?...

Pere ¡Aixô chamay, En Lluis!
¡Pos això nos faltaba... Si s' enteren
quedábem tots lluits!...

Chilet T' el côr qu' es lo mateix que una (granòta.
Bota molt asobint.

Pere ¡Per Deu, señor!...

Lluis No sofre. Aixô se guarda
al fons del meu pit.
Agarra les aines... Soc un atre...
Anem al chardí.

(PERE y LLUIS, fan mutis, foro chardí, seguint la discusió.

Chilet Pues yo a aventar el fôc, cuidant de l' (òlla
que això es lo més presís.

Per la porteta de servisi, primera esquèrra, ve URSULA, mandadera del colèche.

Ursula ¡Hola, Quico!... ¿Asoletes?...

Chilet (¡Ya tinc así a la bruixa!)
Més val estar a sòles...

Ursula ¿Es qu' el vórem t' asusta?...

Chilet ¿A quín sant..., cadarnera?...
¿Lluenta y dolsa pruna?
Si vos sou com l' alfábega...
Vos sou la matapusa...,
cresòl que m' allumena
aon yo soc la torsuda...

Ursula ¡Cóm saps engatusarme!...

Chilet ¡Vos..., vos la qu' engatusa!...

Ursula — ¡Ay!... Llévam el vos, Quico...
De tú per tú...

Chilet — Com vullga.

Ursula — Así et pòrte unes coques
(Donantli un paper en pastes.
que son de armela pura,
y unes maladenetes
de les qu' es desdichuna
la Mare Superiora.

Chilet — ¡No pases abant, Ursula!
¡Tú eres la malaena!...
¡Tú eres la meua achuda!...
¡Tú eres la cataplasma
que tots los mals me cura!... (Mencha.

Ursula — ¡Pero que no s' enteren!...

Chilet — ¡De Quico no se ducta!... (En la boca plena.
Y si se sap paraula,
chure que Quico es muiga.
(Agafanto tot y menchant.

Ursula — No digues eixes còses...
No sigues criatura.

Chilet — Lo mal, tot per a Quico;
lo bò pa tú. ¡Lletuga!

Ursula — ¡Qué pillo!... ¡M' aborrone!...
(Anant a primera dreta.

Chilet — Yo tinc el pèl de punta.

Ursula — M' en vach a comprar sucre
pa fer la confitura.

Chilet — La tastarem, espárrega.

Ursula — Fins a después, «granuca».
(Mutis, plena de corruixes, per primera dreta.

Chilet — Adeu, rebòst de Quico...
Adeu, guitarra en funda. (Acompañantla.
Qu' eres la qu' els disaptes
pel fumeral s' en pucha.
¡Siñor! ¿Será desgrasia,
que pa qu' el còs engulga
li tinc que fer chumènsos
a alguna agüela bruixa?...
La sopa está cridante,
Chilet; a fer la sucha. (Mutis casa.

S' òu un atre tòc de campana y per la pòrta prinsipal del colèche (segón esquèrra), ixen SUPERIORA seguida de BLANCA. Corrent y parlant en alegría van FERNANDA, COLECHALA 1.ª y varies colechales

Colecha. 1 ¡Anem al chardinet!...
Colecha. 2 Anem.
Superiora ¡Silènsi!..!
(Imperativa. Totes se detenen.
Preniu a gòrcha l' hòra del descáns
y no deu ser així. La vida pasa
mateix que pasa el fum... Mateix que (un llam.
Y un' hóra que se pèrt y no 's medita,
se manca en conquerir la eternitat.
Fernanda Así tenim Sòl y aire... Y alegría...
Superiora ¡Sempre sou vos qui em te que con- (testar!
Fernanda Totes pensen com yo..., pero se callen.
Colecha. 1 ¡Yo no!...
Colecha. 2 ¡Ni yo!...
Blanca ¡Fernanda!... (Reconvenintla.
Superiora Calleu ya...,
Tal vòlta té raó... (Silensi.
Blanca Mare; no hu crega...
Superiora ¡Llechir el pensament... Sòls Deu hu (sap!...
Chueu per lo chardí.
Blanca Descanse, mare...
Superiora ¡Choventut, choventut. Cóm vòles alt!
(Mutis coleche.
Fernanda Adeu... ¡Grasies a Deu!... ¡Ganes tenía!
Les creus y no mos deixen ni alenar.
Blanca ¿Qué dius?...
Colecha. 1 ¡Y té raó!...
Fernanda La cansoneta
de la meditasió, no para may.
«No mires als demés...» «Fòrt no acamines.»
«En chòcs y en diversións no deus pensar.»
Del Aula al Oratòri... Y pa distráuret,
estudis y orasións atra vegá.

¡Aixina tinc els ulls de tarañines!...
¡Aixina pareixem ninòts de cals!...

Blanca Agraiment debem a totes elles,
qu' es de santes no més, fer lo que fan.

Fernanda Tú si que les combregues. «No 's so-
(foque.»
«Descanse, mare...» Yo, ¡ay!... ¡M' ensenc la
(sanc!...
¡Si totes contestaren lo que pensen,
voríem clarament la veritat.

Blanca No dius això per mí...

Fernanda ¡Tú la primera!...
qu' el día que 't vingueren a anunsiar
que habíes d' eixir fòra...

Colecha. 1 ¡Ay!... ¡Eixir fòra!...

(Totes suspiren.

Fernanda Estabes d' alegría rebosant.

Blanca Pues no vullguera eixir.

Fernanda ¡Ara, tal vòlta!...

Colecha. 1 Com tens un chardiner que ronda el
(cau...

Blanca ¿Per qué me dius això?...

Fernanda ¿Vòls que 't regalen?

Colecha. 1 Estem ben enteraes.

Fernanda Tot se sap...

Blanca Afrontarme voleu...

Fernanda ¿Vas a casarte?...

Colecha. 1 ¡Ay!... ¡Casarse! (Totes suspiren.

Colecha. 2 ¡Casarse!...

Blanca ¡No es vritat!

Fernanda ¡Yo que poguera, chica! Y per Valen-
(sia,
lluint traches molt bòns pa pasechar.
Y sempre en lo marit a les visites...
Y vore les funsións... Y anar al ball.
¡Qu' envecha te tenim!...

Blanca ¡No tens ficasi!...

Fernanda ¡A mí que me tragueren!...

Blanca ¡Ay!...

Colecha. 1 ¡Ay!...

Fernanda ¡¡Ay!!...

(Molt fort.

CHILET, per la portería.

Chilet ¿Asò es òrgue de misa en tres en ras-
(tre...
O corre ventichòl de temporal?...

Fernanda En Quico; cóntemos cóm es Valensia.

Colecha. 1 Les còses que hacha vist y hacha pa-
(sat.

Chilet Valensia es, rodechada de muralles
y El Micalet al mich, una tortá.
La pera es la campana, y els adòbos,
les cases dels veíns chiquets y grans.
Alses un tròs de llima en confitura,
y veus el armasó que queda baix...
que a vòltes es bescuit... A vòltes suro
y a vóltes les dos còses tot mesclat.
Si alsares les teulaes... ¡Mare meua!...
¡Lo qu' es voría!...

Fernanda / Colecha 1 ¿Qué?...

Chilet No dec parlar...

Fernanda ¿Líos de matrimònis?

Chilet Y atres còses...
¡Si yo hu poguera dir!...

Fernanda Hu sabem ya...
¡Més còses que llixquérem en un llibre
que no sé quí d' así mos va deixar!...

Blanca Yo no...

Colecha. 1 Yo no...

Colecha. 2 Yo no...

Fernanda ¡Qué mentiroses!...
Si totes m' el llevaben de les mans.
¡Y ésta té novio y tot!...
(Per COLECHALA primera.

Colecha. 1 ¿Que yo tinc novio?

Fernanda El que si estem, cusint pasa per baix
y ésta, no més de vórel, se tremòla...
y el capdell se li escapa de les mans.
Y li cau al carrer... y cuan el pucha,
s' enredra un paperet al atre cap.

Chilet ¡Ya nugue caps!...

Colecha. 1 ¡No digues!... Una vòlta
y això era el paperet de capdellar.
¿No fon aixina, Blanca?.... (Tots riuen.

Blanca No estraleches...
(A FERNANDA.

Fernanda Defenla... Com a tú te pasa igual...

Chilet ¿A Blanca?...

Blanca No se hu crega...

Fernanda Cuan vinguereu
de sa casa, per a eixir, se va alegrar.
Entraren chardiners... Y es posá trista
que ya no vòl eixir... ¡Això!...

Chilet ¡Sen Blay!...
¡Y' ha aparegut el ánima y el feche...
que a En Lluis se li pergué!...

Colecha. 1 ¿Anem a chuar?

Fernanda ¡Anemsen al chardí... y En Quico paga!
(Espentechantlo.

Chilet Ya hu sé que pague yo... ¡Y en lo meu
(cap.

Fernanda ¿Chuem a lo d' ahir?...

Colecha. 1 ¡Seguixmos, Blanca!...

Blanca Yo em quede.

Fernanda Sí; se queda per si acás.

Blanca ¡Fisgona eres, Fernanda!...

Fernanda Sempre asèrte.

Chilet Pero deixeume a mí...

Colecha. 1 ¡Anem a chuar!...
(Totes a espentes en CHILET, s' el emporten per e
chardí, aon fan mutis entre rises y crits.

Blanca Y té raó Fernanda;
yo dec anar en elles.
Gochar de l' alegría
que sempre el còr tingué...
¿Per qué l' ánima em nega
les dolses maravelles?...
¿Per qué esllanguida plòre?...
¿Per qué, Señor..., per qué?...

LLUIS, que moments abáns s' ha asomat per el foro recatantse de les que figuren estar en el chardí y cuyes carcallaes s' òuen en estè moment, s' adelanta respetuós.

Lluis — Perque el Señor hu mana...
Blanca — Sorpresa) En Lluis.
Lluis — No te tremòles...
¿Per qué?..., també pregunte,
¿no puc eixir d' así?...
¿Per qué sons ulls m' atrauen?...
Blanca — ¡En Lluis... Estem a sòles!
Lluis — Per que ha trovat mon ánima
la llum de son destí.
Mateix qu' el cuc de seda,
filant la seua baba,
sense donarse conter
se tanca en lo capell,
aixi, no mes mirante,
tancant mon còr anaba
y huí a t' amor me nuga
que no puc eixir d' ell.
En la presó no 'l deixes
en l' ánima ferida,
qu' en forma de paloma
te donará llavor.
Al teu pit acaronal
per a donarli vida
que Deu, veente santa,
beneirá eixe amor.
Blanca — En Lluis; vostres paraules,
al ánima m' apleguen
com orasió a la imache,
com a la planta el rec.
Y tem al correspòndre,
que la pasió nos segue...
Lluis — Serem felisos, Blanca...
Blanca — No puc, en Lluis... ¡No dec!...
Lluis — Seguixme... nos espera
la gloria de la vida.
Dos còrs que la volensa,
fundix en fòrt abrás.

Blanca M' ofen, en Lluis.
Lluis No penes...
Si es amor qui mos crida.
Blanca Primer, lo que Deu mana:
Tons pares honrarás.
Lluis Anem a demanarte...
Que yo, ¡tèndra donsella!
davant de Deu y els hòmens,
vullc ferte ma muller.
Gochar de nòstra vida
la dolsa maravella...
¡Y el mon correr dichosos!...
Blanca Animantse) ¡Això sí que pòt ser!...
Lluis ¿Tú veus? Ni ta Valensia
coneixes ni adivines...
Blanca De nina recullida...
Lluis Desfés eixe temor;
qu' en sons chardíns frondosos,
de ròches clavellines,
teixint están els ánchels
el ram de nòstre amor.
Blanca ¡Valensia, Valensia!... ¡Deu ser molt (bonica!
Lluis ¿Vòls vórela?...
Blanca ¿Cóntam Valensia lo qu' es?...
Lluis Pues un tròs de tèrra qu' el ríu vivifica.
Valensia es un pòble... Valensia, no es res.
Mateix que Sultana, per llit te una manta
teixida d' esbèrles de grana y archent.
La Fada Marina sonriu y li canta,
baix l' urna blavosa del net firmament.
Capsal seu es Lliria, l' altiva edetana,
qu' els furs de la patria sabé defensar.
Son brasos de fèrro Molvedre y Diana
y als pèus s' arrecullen les ones del mar.
Sanc ròcha, fa correr el riu per tot ella,
qu' en fruites esclata mateix que la mèl.
Les miches tarònches, son pits de donsella,
que dins atesòren la savia del Sèl.
Valensia es la mare riallera y fòrta
de veu de campanes y ritme d' albá,
qu' el ñèrvi de rasa dins l' ánima pòrta

com cluixit de traca, com fòc de cordá.
Valensia es chermana que pau aconsella
y a qui honren, valentes, ses glòries cantant,
la sufrida Xátiva, la lleal Morella,
Castelló en ses filles, Alcoy y Alacant.
La treballadora que a sa mare España
li ofrena en sons grèmits el prehuat tesòr.
L' única en la seda que dú a tèrra estraña,
la grana en les talmes entre porpra y òr.
Chesmiler qu' escampa les reals per l' hòrta.
y esclata en barraques que son nius d' amor,
aon el sòl bronsecha a la pubila fòrta
donantli entre ròses la llum y el color.
La dels fornits hòmens que la tèrra traven,
fent solcs, que pareixen barres del escut,
y encara en la rella qu' els Celtes gastaben,
arrapen el hòrta pa traure son frut.
Valensia es promesa candorosa y bòna
que al còr nos aplega y es fica allá dins.
Chardíns, que pareixen carisies de dòna...
y dònes de nacre, mateix que chardíns.
En ella es la parla remor de rondalles
que l' ánima ens òmpli de gòch selestial.
La qu' el tabal gasta pa gòrcha y rialles,
y per a defèndres la crida el tabal.
Ya veus qu' es Valensia; la mòra cristiana,
bresòl d' alegríes, calíu de perills.
La Fada naixcuda de vèrche y sultana,
aon Cristo y Mahoma mesclaren sons fills.
Axò es ma Valensia. La tèrra florida
que del mare nostrum s' endú el primer bes.
Escut de la patria, de Fe, Amor y Vida...
Valensia es un pòble... Valensia no es res.

Pausa)

Blanca ¡Quí poguera vórela!...

Lluis Axò es sòls per fòra.
Per díns es nineta de tèndres arrulls,
que ríu en el alba com guitarra mòra
y enseña el selache d' amor per sons ulls.
Careta de imache que besos demana,
y enclòu pa lluirla sons negres cabells.
Que son sireretes sons llavis de grana

y pòrta en les galtes chesmils y clavells.
La que altiva y digna cuan se tròva ofesa,
les seues miraes no aguanta ningú.
¡La tèndra pubila!... ¡La dòlsa promesa!...
¡La vida!... ¡La glòria!... ¡Valensia eres tú!

Quedcn els dos mirantse estasiats y en les mans enllasaes. En esta posisió els sorprén Na MARIA que entra, per primera dreta, en vèl a la cara y trache diferent del primer acte. GASPAR, queda a la pòrta ocultant la cara per a que no el coneguen. La essena va oscurintse pòc a pòc.

María — La pau siga en tots.
Blanca — Retirant les mans avergoñida). ¡Deu meu!...
Lluis — ¿Quí es el qu' en mal hòra crida?...
María — Yo que volía...
Lluis — Eixa veu...
Gaspar — ¡Ell!...
Blanca — ¡Estic avergoñida!...
María — Yo pregue que 'm perdoneu.
Una parenta, en fortuna,
vòl en el colèche entrar,
y yo he vingut per alguna
de les mònches preguntar...
Perdó si fon importuna.
Blanca — Estábem... Es que ha segut...
Lluis — (¡Sí qu' es!... ¿Cóm haurá sabut?...)
María — Res he vist..., no s' apesare...
¡També yo amors he tingut!...
Blanca — Yo no... Avisaré a la mare...
María — No cal... Vist el presedent,
casi m' ha fet un favor.
Qu' entre así, no es convenient;
ella vòl retraiment
y así... revòla l' amor... (Ironica.
Blanca — No ha segut res...
María — ¿Y tremòla?...
Lluis — Que li preguntaba abáns,
si enseñen be en esta escòla. (Id.
María — ¿Y li hu pregunta en les mans?...
¿Quí l' espeñ que tant redòla?

Blanca — Vach dins...
María — Si té molt que fer...
Lluis — ¡Queta! (A BLANCA, que se deté
Blanca — Ningú hiá qu' es queixe...
María — Yo, ya hu he pasat primer...
Mes vacha espay, qu' el chòc eixe,
son rialles del voler.
Lluis — La risa no li fa pôr
si dins l' ánima ha encarnat,
qu' el voler, es una flòr
que si mos aplega al còr,
se riu de felisitat.
María — Pues seguixquen els arrulls
si es qu' es tenen tant d' apego.
Blanca — No hiá raó pals murmulls...
María — Com el amor está sego...
Lluis — Así té molt bòns els ulls...
¡Y pròu de dotorería!
María — ¡Caballer!...
Lluis — (Vesten María!... (A ella apart.
María — ¡En Lluis! (Id.
Lluis — ¿Busques la guèrra?... (Id.
María — Churí que al fons de la tèrra
que anares, te seguiría.
Lluis — Ni res has de conseguir,
ni eixe traidor me fa pòr. (Per GASPAR.
Gaspar — Yo, en lo que 'm manen cumplir...
María — ¡Vine a casa!...
Lluis — Té ella el côr
y sens' ell no puc eixir.
María — ¡Encara no t' he probat
lo qu' el meu poder alcansa!
Lluís — ¡Tindrás igual resultat!
María — ¡Es molt dolsa la vengansa!...
Lluis — ¡S' ha acabat!...
María — ¡Pos s' ha acabat!...
(Altanera y machestuosa, fa mutis per primera dreta en GASPAR, que la seguix.
Blanca — ¡Quíns moments!...
Lluis — ¡Calma, Na Blanca!
Blanca — ¿Quí es eixa dòna, En Lluis?...
Lluis — Ningú...

Blanca ¿Per qué m' engañáreu?...
¡Yo qu' en son voler creguí!...
Lluis Creu en ell.
Blanca ¿Front a eixa pròba?...
¡Me mentíeu!... ¡Me mentíeu!... (Plora.

Momens abáns s' asoma, per les arcaes del chardí, FERNANDA y, al vore als de essena, fá señes per a que vinguen totes, guardant silènsi; acudixen, seguidament, COLECHALES, CHILET y PERE qu' entra l' últim.

Fernanda Pa que no 'm digau chismosa,
vechau totes el motiu
de per qué, la colechala,
no ve a chuar al chardí.
Blanca Deixeume estar.

(Totes riuen y BLANCA fa mutis segón esquerra.

Lluis ¡Cuánta gòrcha!...
No ens habeu de acoardir,
y sapiau totes que Blanca,
se té que casar en mí. (Mutis portería.
Chilet ¡Ya está enredrat!...
Colecha. 1 ¡Ay..., casarse!...
Fernanda ¿Ha dit casarse?...
Pere ¡Això ha dit!
Chilet No li feu cas..., ensomía.
Per ara no hiá perill.
Pere Conque Blanca y ell... ¡Santísima!...
Si hu saben, anem al riu...
¡Que no s' enteren les mares!...
Fernanda Pos ben clar els hu pòt dir,
que totes volem casarse.

(Toca la campana del coleche.

Colecha. 1 ¡Y si poguera ser huí!...
Pere ¡Mira tú, la mosca morta!...
Fernanda Y eixa no pua en lo fil.
Colecha. 1 ¡Calleu..., que torna la Mare!...
Chilet Per a que s' en aneu dins.

La SUPERIORA, per aon feu mutis, seguida de BLANCA.

Superiora ¿Qué li habeu dit a esta?...
Pere ¡Ya s' enteren!...
Colecha. 1 No res...
Fernanda No res...
Chilet No res...
Superiora ¿Per qué ploraba?
Blanca ¡Tristor..., no sé per qué... que tinc a (ratos
pensant qu' he de deixar la vôstra (casa!...
Superiora ¡Filla!... (Abrasantla.
Fernanda ¡Che, qué mentira!...
Colecha. 1 ¡Ay, si em tragueren!...
Pere ¡A tots mos van a traure en una saria!
Superiora ¡En Pere!...
Pere ¡No dic yo!..
Superiora Qu' eixos dos hòmens
que dius per al chardí te feen falta...
Chilet ¡Me tòca a mí, Peret!...
Superiora No vullc qu' estiguen
parlant en les deixebles.
Chilet Ningú parla...
Superiora No vos dic per res mal.
Chilet Si s' en anábem...
Lo qu' es qu' En Pere, diu: ¿Y quí me (llaura,
y yo, fas de rosí... (Totes riuen
Superiora ¡No estem pa bromes!...
Chilet ¡Si yo vach cap a dins!... (Mutis portería.
Superiora Ni una paraula.
Pere Yo, com pôrte les claus...
Fernanda Y com es Pere...
y está pelat também... pos...
Superiora ¡Na Fernanda!...
Que aneu molt asobint traentmos fisga.
Fernanda Yo crec que no 's roín la comparansa:
A les pòrtes del Sèl, está Sen Pere;
y un Pere també así, tenim de guarda.

Nosatros animetes y les mares...
els anchelets d' este Sèl... Que pòc li
(falta.

Pere — Mira cóm s' ha esmuñit...

Superiora — No 'm resposteche...
¡Anem, filles meues, a la plática!...

Per la primera dreta, MACHORDOM y acompañament de servisi que queden a la pòrta.

Fernanda — Un coche hiá parat.

Machor. — Ave María...

Pere — ¿A quí busqueu, señor?...

Superiora — ¿Son ells, Na Blanca?...

Blanca — ¡Sí, mare!... (Acobardá.

Machor. — Donant un plec) Así hu dirá. ¿La Superiora?

Superiora — Porteu. (Agarra el plec y llich.

Colecha. 1 — ¡Venen a tráurela!...

Fernanda — ¡Qué sôrt tenen algunes!...

Colecha. 1 — Y encá plòra...

Fernanda — ¡Per l' atre!... (Entre elles.

Machor. — Una misió tan delicada,
m' obliga a este moment, y portem presa,
que habem d' estar en casa
ans qu' es tanque la nit.

Superiora — Vos esperábem,
mes no tan repentí.

Blanca — ¡La llum me manca!...

Machor. — El pòble du revòlt la Chermanía
y plôu sobre 'l Casal un' amenasa.
Per xô vòlen fuchir duent sa filla...

Fernanda — ¿Molt llunt se la endurán?...

Machor. — ¡Molt llunt!... ¡A Fransa!...

Superiora — Pos así la teniu. (Fent avansar a Na BLANCA.

Blanca — ¡Mare!... ¡Mareta!...

Superiora — ¡Así els se la tornem feta una santa!...
Y encá que a totes trate com a filles,
en ella s' en va l' ánima.

Fernanda — Yo dec de ser neboda. (A les colechales.

Superiora — Que a sos pares
servixca en la vellea com Deu mana.

Y si al creuar el mon ple de misèries,
aplegues sense mácula,
qu' el Sèl te beneixca com mereixes
y ben felís te fasa. (La besa.

Blanca — Adeu, chermanes meues.

(Abrasa a les colechales. Toca el armonium.

Fernanda — No t' apures.
Disli qu' em parle a mí, y en pau en l'
(ama.

Machor. — La nit s' en ve damunt.

Blanca — Ya anem, En Chòrdi.

Colecha. 1 — Que sigues molt dichosa...

Blanca — ¡Deu m' ampara!
Mare; de llabor qu' en mí sembráreu,
l' esqueix m' empòrte en l' ánima.
Pregueu per mí, mareta, y Deu me done
la fòrsa nesesaria,
pa que al fí, en lo viache per la vida,
aplegue sense taca.
¡Vullgudes chermanetes!... (Abrasantles.
¡Mare!... (Id.

Superiora — ¡Filla!... (Id.

Blanca — ¡El còr queda en vosatros de Na Blanca!

(Después de desprendres dels brasos de totes en un rrranc, va al costat del MACHORDOM y fan mutis después de fer éste una reverensia.

El armònium seguix sa melodía. Els d' essena, sense descompòndre el cuadro. LLUIS apareix en la pòrta de la portería, aon va CHILET a detíndrelo.

Lluis — ¡S' en va, Chilet; s' en va!...

Chilet — ¡Calle y no chille!...
¡A vore si hu empastra! (El fa ficar dins.

Fernanda — ¿Pos no estic fent botiches?...

(Torcantse els ulls.

Colecha. 1 — No me hu digues. (Id.

Superiora — ¡Cuideula, Vèrche Santa!...

(Com si acabara un prec al Sel.

L' eixemple deprengau, bònes deixebles.
Com llibre que de mans en mans se pasa,
corren les choventuts per el colèche
prenint sa dolsa savia.

El llibre es va fent vell... Fins vinga un día
que brut y desgarrat al fons s' en vacha...
Cascuna de vosatros que mos deixa,
un tròs de còr mos manca
que va desfent el llibre de la vida,
aon sòls queda una llágrima.
(Sona la campana y l' orgue.
Anem al oratòri, filles meues...
Nos crida la campana.
¡Preguem per qui s' en va y vullga la Verche
que aplegue fins a Deu nòstra plegaria!
(Mutis, segón esquerra, en orde y reculliment. Seguix l' armonium en este moment de pausa y despues va perdentse. PERE tanca la porta d' entrá, primera dreta, y fa mutis portería.

A pòc, CHILET y LLUIS.

Lluis — ¿S' en h' anat?...
Chilet — ¡Pos bòn viache!...
Lluis — ¡Es que sense còr me deixa!...
Chilet — Ne poseu atra en son puesto...
Lluis — Chilet, nem radere d' ella...
Chilet — ¿Sabeu lo qu' esteu dient?...
¿Ficarse dins de Valensia
pa que mos tiren la sarpa
y nos pòsen la gorguera?...
Yo m' estime molt el cap
y no vullc anar.
Lluis — Pos quédat.
Yo aniré. ¿Les meues armes,
aón están?
Chilet — Pero, no pensa...
Lluis — No pense res, el còr mana;
y si caic en sa defensa,
¿qué més glòria per a mí,
que morir lluitant per ella?...
(Mutis portería.
Chilet — Vos cantarán villansicos (Toquen a la porta
les seguetes y els seguets...
¡Qué ganes tinc se li acaben
tots eixos ñèrvis que té. (Obri la porta.

Per primera dreta, URSULA. Ya es casi fosc.

Ursula — Alabat siga el Señor...
Chilet — Ya tinc así al fumarell.
Ursula — ¿Eres Quico?
Chilet — ¡En una pesa!...
y esperante a tú, cardet.
Ursula — ¡Ay!... Pòrte carn de gallina.
Chilet — ¿Pa frechir?... La probarem.
Ursula — No... Que vinc aborroná
de oir lo que diu la chent...
Chilet — ¿Que qué diuen?...
Ursula — Ahí fôra
he vist de la ronda a tres
que dien: «Tenim el cau,
y escapar no 'ls deixarem.
Son, el Segundó del Duc
y un mal hòme, el criat seu.
Y encá qu' en la Chermanía
van mesclats, el caballer
se salvará, pero el atre,
ya té una forca pa ell».
Chilet — ¡Dòna!...
Ursula — No t' alegres, Quico.
Chilet — ¡Si estic la mar de content!...
Ursula — ¡Diuen qu' es un' animeta
molt roín!...
Chilet — Molt roín es.
Pro té la culpa una agüela
més llecha que Lusifer.
Ursula — ¡Señor, cóm está Valensia!...
¡Tú no te fiques en res!
Chilet — ¿Yo?... Si enforquen al criat,
vorás com estic present.
Ursula — No et fiques... Vach a portarte
uns cocóts y pastisets.
(Mutis primera esquerra.
Chilet — Corre y pòrta lo que vullgues
que no va a servir pa res.

¡Ay..., ay..., ay!... ¡Ya no m' escape!
¡Ya en el carafal me vech!...
¡Ya el bochí em pòsa la còrda!...
¡Ya apreta!...

Apareix LLUIS, per la portería, en armes y tot.

Lluis — Así estic.
Chilet — ¡Gran Deu!:.. (Asustat,
Lluis — ¿Qué 't pasa, Chilet? (Auxiliantlo.
Chilet — Tremolant). ¡Perdónem, pare!...
Lluis — Alsat pronte d' ahí...
Y anem radere d' ells, no 's pèrga el (rastre.
Chilet — ¡Ay!... ¿Sou vos, En Lluis?...
Lluis — ¡No fases més el ase y bota pronte!
Chilet — Estem en gran perill.
Acaba d' entrar Ursula, y la ronda
prôp del cantó l' ha vist,
¡y dien que veníen per nosatros!...
(Molt presipitat tot este final.
Lluis — ¿Chilet, qu' es lo qu' em dius?
Chilet — Y a mí me vòlen molt, pues pa com- (plaurem
duen també al bochí.
¡No me desampareu... Anem a Fransa!
Lluis — ¡Pren lo que tingues dins!...
(Mutis CHILET, per la portería.
¿Vòlen acorralarmos?... Haurá lluita.
¡O lliures o morir!...
(Tot fosc. De la portería ix la debil llumeneta de un cresol. La lluna allumena él chardí, pero s' amaga al ratet pa tornar a eixir cuan se indique.

CHILET, duent espasa y ròba en la ma, pleitecha en PERE en la portería.

Pere — ¿Aón aneu a estes hòres?...
Chilet — ¡Yo qué sé!...
Pere — Ara, no es permitit.

Lluis — Chamay olvidarem la vòstra achuda
y estem molt agraits.
Tingau per el servisi. Y ara, Pere,
(Li dona monedes.
la pòrta ens has d' obrir.

Pere — Es l' hòra d' orasió y de recullida...
(Se ouen murmulls a la part de fora de la porta d' entrá.

Lluis — Y es veu qu' están ahí...

Chilet — Seguramen, dispòsts a acarisiarmos
si per la pòrta eixim. (Baixet y en por

Pere — Digau que parlareu demá de día.

Chilet — ¡Si son uns bòns amics!...

Gaspar — En nòm del Rey, pas franc...
(Desde dins, pegant uns colps en la porta que fan botar a CHILET.

Lluis — ¡Plantemlos cara!..
(Prevenintse.

Pere — ¡No, qu' es un compromís! (Detenintlo

Duc — Al Duc de Vila-Vella, obriu les pòrtes.
(De dins y tocant a la porta.

Lluis — ¡Mon pare!... (Retrosedint.

Chilet — ¡El Duc!...

Duc — ¡Obriu,
o va la pòrta a tèrra!...

Pere — ¡No la tiren,
que yo obriré el postic.
(Va a obrir y CHILET el deté impedinto.

Chilet — ¡No l' òbrigues!...

Lluis — ¡Res vullc contra mon pare!...
¡Botem per lo chardí! (A micha veu.

Chilet — Ya tinc les malaenes en la gola...
(Se dirichixen a la tapia del chardí, per la fachá del coleche. En la porta aumenten els colps.

Pere — ¡No aporrechen... Abant!... ¿Qué sosuix?...
(Obri el postic, per aon se veu resplandor de aches y ruído de armes.

Entren, presipitáment, el DUC seguit de GASPAR y trabucaires. La ronda queda a la pòrta.

Pere — ¿Pa qué crideu?... (Impedint qu' entren.

Gaspar — ¡Aparta!... (Apartantlo.

Pere — ¡Mare meua!...

Duc ¡Digaume aon los teniu!... (A PERE.

Pere ¡Yo no sé res, siñor!... (Tremolós.

Gaspar Señala primera esquerra) Per eixa pòrta
entrar uno n' he vist.

Duc ¡Busqueulo allá aon s' amague y a la (fòrsa
porteulo mòrt o viu!

(En este moment, allumena la lluna el ángul de la tapia y se veu a LLUIS dalt y a CHILET puchant.

Gaspar ¡S' escapa per allá!... ¡Fòc als que fu- (chen!...

(GASPAR apunta en direcsió a LLUIS. El DUC li abaixa l' arma rápit.

Duc ¡No tires, qu' es mon fill!...

(Torna a amagarse la lluna, quedantse sense vore a LLUIS ni a CHILET. Els de essena, en situasió propia y cau el

TELÓ

FI DEL CUADRO

Saló del MARQUES de Callipònt, de estil sombríu y recarregat de cuadros y cortinaches. Pòrta d' entrá al foro y laterals. Mòbles pròpits de la época.

En essena marqués de CALLIPONT y MARQUESA.

Marqués Sabeu de sòbra, Marquesa
qu' es una còsa acordada
y el Marqués de Callipont (Ell.
cumplix la seua paraula.

Marquesa Amo y señor; si us suplique
tan asobint y en tal ansia,
es perque la nòstra filla
d' entristida dona llástima.

Marqués Calfaments de cap, qu' en clar
no van a ninguna banda.

Marquesa Diu qu' es chove pa casarse.
Y si algú l' ha enamorada...

Marqués ¿Cóm pòt ser si nòstra filla...
May s' ha vellugat de casa?...
¿No us complau qu' emparentem
en lo Duc?...

Marquesa No me fá grasia.
Se conten del Segundó
còses que oirles espanta...
Més si vós maneu...

Marqués ¡Mentires!...
Que la chent se trau y escampa.
No podem tornar arrere.
El Duc en ell vindrán ara
y ya compendreu Marquesa
que no debem caure en falta.

Marquesa Me tem que per los convènis
l' anem a fer desgrasiada.

Un CRIAT per el foro anunsiant.

Criat — El Duc de la Vila-Vella.

Marqués — Feulo pasar a esta cambra. (Mutis CRIAT.
Ya hu hau vist. Aconorteula...

Marquesa — ¡Pubila de la meu' ánima!...
(Mutis primera dreta.

El DUC a qui el CRIAT fa una reverènsia y se retira.

Duc — ¡El Marqués de Callipònt!

Marqués — Señor Duc de Vila-Vella. (Reverensies.

Duc — Si us plau, venía a parlarvos...

Marqués — Paseu; ma casa es la seua.

Duc — En permís. Mon fill, Marqués,
aprofitant tota mena
de revòltes, qu' en mal hòra
se desburguen en Valensia,
fuchqué del casal per culpa
d' un conseller, ¡mala pesa!...

Marqués — Tot hu he sabut.

Duc — ¿Vos?... ¿Y cóm?...

Marqués — Té el pòble sòlta la llengua
y en pagar a dos adictes
de casa, se sap la endresa.

Duc — També yo he pagat adictes
pro el dimòni li aconsella.

Marqués — També hu sé y que va ferir
a ú de la ronda mateixa
obrintse pas a estocaes...

Duc — ¡Es sèrt!...

Marqués — Y hu sap la Marquesa.
Com de qu' en la Chermanía
es en cap y la defensa.
Compendreu qu' en eixes mires,
ma filla no está molt llesta.

Duc — ¿Voleu tornarsen arrere...
Faltant a vòstra promesa?...

Marqués ¡Chamay!... Mes recordaréu
que sòls un día vos queda.
Demprés, serem els dos lliures.

Duc Huí mateix... Que ya brusenta
tinc la sanc y mòrt o víu
vindrá así per orde meua.

Marqués Sent així...

Duc Més un favor
encaridament se os prega.

Marqués Digau.

Duc Que la Na María,
chunt en un conseller d' ella,
duran a un achermanat
a esta casa ara mateixa
y ell será l' am p' arrancar
a mon fill de la ralea.

Marqués ¿Na María en esta casa?...

Duc Ans, María, estaba sega
per lo seu voler, més huí
mol bôn servisi nos presta.

Marqués Que vinguen en hôra bòna.

Duc Vach qu' en impasènsia espera.

Se dirichix al foro y fa señes de que entren; torna al puesto y a pòc entra NA MARÍA.

Duc Paseu Na María.

María Deu guart esta casa
y a tots els qu' en ella recullen sa fé.

Marqués M' agrada el oirvos parlar d' eixe
(modo.

Duc ¡Si es bôna!...

María María sòls díu lo que sent.
Per fôrsa y servisi del Duc Vila-Vella
yo chafe la casa del señor Marqués.

Marqués No... No...

María Per la fòrsa yo chafe esta casa
qu' en ella una dòna me lleva el voler.

Duc		Mon fill interesa...
María		En Lluis vindrá pronte...
		Yo soc molt bòn gancho.
Marqués		¿Segur qu' el tindrem?
María		Tal vòlta més pronte son pare el tin-
		(guera
		si no s' avansara no deixantme fer.
Duc		Allò fon..., les ganes
María		La fòrsa es molt mala...
		L' astusia en la dòna recull molt de pes.
Marqués		Y més, cuant la guía vengarse d' un
		(hòme.
María		¿Pa qué més venganza qu' el seu ca-
		(sament?
		Que yo no servía per' am de son pare,
		en rabia y desprèsit un día em digué.
		Cuan vinga a esta casa, deixeume par-
		(larli.
		pués vullc que recòrde que yo puc més
		(qu' ell.
Duc		Se fasa el miracle y el fasa el dimòni.
		(AI MARQUES.
Marqués		Si es ella...
María		Ya venen... ya pòrten al pres.

Per el foro CHERONI en les mans nugaes dabant y sense armes, seguit de GASPAR y dos ballesters que queden a la pòrta.

Cheroni		¿Aón me porteu?...
Gaspar		Res t' impòrta.
Duc		No més te tòca obedir.
Gaspar		Así te al «amo del hòrta». (AI DUC.
Marqués		Abant, no es quede a la pòrta...
Cheroni		¡Mateume!... ¡No em feu patir!...
		Ya teníu el fi alcansat
		que tant habeu desichat.
		¡Ya me veeu en l' afronte!...
		Teníu al lleó nugat...
		¡Mateulo!... ¡Mateulo pronte!...

Marqués Será inútil la porfía
de la Chermanía vana.
Ya el Virey fòrses envía
y el Duc de Sogorb agrana
per allá a la Chermanía.
Lluiten be los Morelláns
y seguirán el abáns
fins a que se conseguixca,
que un montó de caps lluixca
dalt les Torres de Serráns.

Eixos han de ser els fins
de tots los malvats roíns
qu' en fòrsa derrocarem...
Ara, fiqueulo ahí dins (Primera esquerra.
y demprés raonarem. (GASPAR el du cap a primera esquerra aon se para per a dir...

Cheroni ¡Mateu sense compasió!...
¡Seguiu la lluita... Seguiu
amordasant la raó
fins que la sanc creixca el riu
y aufegue a la poblasió!
¡Feriulo de bat a bat
pa qu' en ròig la història escriga.
Mes penseu, qu' es com el blat,
que a cada grá, fa una espiga
la sanc de la llibertat!
¡No pergau esta ocasió;
que si fa un esbatusó
y una gota hiá en les venes,
pót recordar qu' es lleó
fent a trôsos les caenes!
(Mutis primera esquerra en una espenta de GASPAR que tanca la porta. El MARQUES fa seña de que se retiren els de la porta y estos obedixen.

María Valents están encara els de còlla.

Marqués Pro el día no está llunt
que siguen domeñats en lo Realme.

María Defenen els seus furs

Duc Deixeuse de pronôstics y expliqueu-(mos.
lo plá que habeu tingut.

María Com este perteneix a los del grèmit
(Per CHERONI.
que mana el fill del Duc...
No deu tardar en vindre a defensarlo.
Duc ¿Vindrá?...
María Vindrá; segur...
Que ya li envií avís de part dels Tretse.
Del hòra y del seu punt.
Gaspar Com ell es caballer, en cuant s' ente-
(ren
que tenen pres a algú,
envien a En Lluis pa qu' el rescate...
¡Conec be les costums!
María Y así, ya está avisat.
Duc Això os demòstra
qu' els meus no es queden curts...

El CRIAT per el foro.

Criat Perdó si interrumpixc vòstra convèrsa.
mes urchix el asunt.
Marqués ¿Qué pasa?...
Criat Qu' en la pòrta hián dos hòmens
que dihuen han sabut
que así hiá un amic pres, y si no els
(deixe
parlar en vos al punt,
diu que será pichor, pues per salvarlo
vindrán tots los dels furs.
María Que pasen.
Marqués ¡Na María!...
Duc No els detingues...
(El CRIAT fa mutis.
Gaspar Convé estigam ocults.
María Parleuli vos, Marqués, y si hu demana,
doneuli al detengut.
Marqués ¿No vindrá per les males?
María ¡Es un hòme!
Duc En Lluis, es fill del Duc.

Fan mutis segón dreta el DUC y MARÍA. GASPAR per segón esquèrra y el MARQUES queda en essena en mich del saló. A pòc apareix per el foro el criat que fent una reverènsia deixa entrar a LLUIS que se presenta corrècte y CHILET que mira a totes parts en orgulls de dominaor; el que li fa la seña al criat de que se retire. Visten de caballers com en el primer acte.

Lluis — Si us plau, señor, que pase...
Marqués — Paseu; mes d' atra forma se demana
y no en qui m' amenase.
Lluis — La chunta Valensiana
me hu encarrega així... y ella es qui (mana.
Marqués — ¡Y encara en eixe temple
persona distinguida la nomena!...
¡Si que doneu eixemple!...
Lluis — La añore y no me pena.
Chilet — Y yo estic pa guardar a tots la esquena.
(Vanitós.
Marqués — Si tots son d' eixa mida, (Per CHILET.
els vech acobardats en la batalla.
Chilet — ¡Els que no tenen vida
son tota la morralla
de mascaráts!
Lluis — Chilet; tú atén y calla.
Chilet — Miracle no hu pagara...
Lluis — Perdó, si en ses paraules veu ultrache,
Marqués — Paraules no repara
qui se cubrix la cara
fent de la llibertat, llibertinache...
Manats per roíns pleveus,
deliri de saquech, a tot domina
y en runes als seus pèus,
com un boch acamina
y ròba y avasalla y asesina.
¿Es eixa vòstra lley?...
¿Això es lo qu' en les cartes aconsella
lo Sésar nòstre Rey?...
Si eixa es la maravella,
per honra y dignitat, renegue d' ella.

Chilet ¡Pos ma que pòt parlar!...
¡Els rics han promogut la rebelió
a fôrsa d' abusar!...

Lluis Respète la opinió,
perque, miranto així, teniu raó.
¿Més; qui pòt fer que tòrsa
del ríu, aon brolla lliure, la corrent?
¿Quí reprimix la fòrsa
que arrastra segament
la fam de l' avarisia en l' indichent?
¿Quí detindre podría
la negra tempestat qu' es desbarata
fent oscur el día,
qu' en tròns y llamps esclata
y sense cap y pèus destròsa y mata?
¿Quí a la revòlta Mar
que sima sense fons als barcos traga
podría domeñar?...
¿Quí detindre a una plaga?...
¿Quí el fòc de la piná, rendix y apaga?
Ningú; el pòble chemía
y al rompre l' enfilat que tanca als (aus,
revòlen sense guía.
Huí van segos y braus
aquells que apresonáreu com a es- (claus.
Huí veuen als moriscs,
qu' en vòstra protecsió tenim en casa;
y mentres se fan rics,
la fé se desllavasa
y son per a Valensia un' amenasa.
Sou vos qui promoguereu
la lluita qu' enconá en los rics s' es- (trella.
Vosatros la duguéreu
seguint a cau d' orella
descarnaes costums dels de Castella.
Cárrecs y gambalaches,
al pòble més sufrit el atabuixa.

¡Huí vos torna els ultraches
y a la cara os arruixa
l' asquerós y roín dret de cuixa!
¡Y diuen que no es franc!...
¡Qu' en runes y destròses acamina...
No hia part sense sanc!...
¡Si els rícs fóreu aixina,
per el eixemple ròba y asesina!

(Pausa. CHILET asentix.

Chilet ¡Vinga un abrás en Lluis!
Marqués ¡En quín fòc la defen!
Lluis Com deu de ser
Chilet Y yo cuan es presís.
(Bueno; en este quefer,
no sé si soc pleveu o caballer).

El DUC, per aon feu mutis.

Duc ¡Ointe em desespere... Ya més no puc!
Lluis ¡Mon pare!... (Acobardat.
Marqués ¡Tingau calma!...
Chilet ¡Gran Deu... El Duc!...

(En cara tráchica.

Duc Vorem si a mí me parles d' atra manera
y en orgull despotriques alt de polsera,
mateix que un crío...
Lluis Yo respècte a mon pare.
Chilet Pa mí es un tío...
Duc No así se guarda el respécte d' ex-
(traña casa,

(LLUIS se lleva el ssmbrero.

ni enclôu dabant les canes señir la espasa.
Lluis Tingau la meua neta de tot pecat,
si no es pecat defendre ma llibertat.

(Se la lleva y li la dona al DUC, que la pren.

Duc ¡Y tú; consueta! (A CHILET, que també la dona
Chilet Tingau, señor, la espasa; també está
(neta.

Duc — No aixina qui la pòrta. (Les arrincona.

Chilet — No es un ultrache
fer lo qu' en Montiel, día sèrt personache.
Y en ell m' escude:
ni lleve Rey ni el pôse..., pero li achude.

Duc — Y pues vens a defendre la Chermanía,
vullc qu' els teus llaborechen un' alegría.
Sent d' atra rasa
també sé yo a les fieres tirar carnasa.
Tragau al pres... (Avisant a segón esquerra.

Lluis — (¡La pèsta vull que m' acòre!

Chilet — Calleu, perque de rabia, fareu pue plòre.

GASPAR, per segón esquèrra.

Lluis — ¡Gaspar!...

Gaspar — H' aplegat l' hòra de la venganza.
(Mutis obrint primera esquerra.

Lluis — ¡Traidor!...

Chilet — ¡Ya no nos queda ni una esperansa.

Duc — No te tremòles,
qu' el bochí a molts espera. No eres a sôles.

Chilet — ¡Si yo de res m' apure... ¿Quí se tremòla?
(Tremolant.

Marqués — ¡Pobret!...

Chilet — Ya en trovem uno que mos consòla.

GASPAR, trau a CHERONI, per primera esquèrra.

Gaspar — Así teniu al bròfec...

Lluis — ¿Quí?...

Duc — Desnugueulo...
(GASPAR obedix.
Y per grasia a estos... Hômens... Lliure deixeulo,
guarda grabat,
que al Segundó deus, tindre la llibertat.

Cheroni — ¿Vos m' hau salvat?...

Chilet — Nosatros...

Cheroni — ¡Noble homenía!...

Lluis Sent mascarat, vos guarde més Chermanía.
Ya front a front se vorem atra vòlta,
aon teníeu mans lliures y llengua sòlta.

Cheroni Ya m' enrecòrde
y este es el qu' es finchía frare pavórde.

Chilet ¡Mentira!... Yo no era. ¿Yo frare? ¿Yo?...

Marqués També hu va a tindre en conte la In-
(quisisió.

Chilet ¡Mira qué apresa!...
¡Vosté, pa un cas de apuro,
val lo que pesa!... (Al MARQUES.

Cheroni ¿De veres que soc lliure?...

Duc Ves sense pòr
y dislos que a nosatros, nos dicta el còr.

Chilet Dislos que per salvarte, ya compromesos,
y anantsen uno lliure, queden dos presos.

Cheroni ¡Recòrt portaré en l' ánima d' esta llisó,
qu' en el servell despèrta clara raó!
Els diré que no traten a tots iguals,
qu'en pleveus y ric-hòmens hiá bòns y mals.
Els diré qne si en tento los bòns se trien,
les llabors de volensa, flòrs donaríen,
que pa fer acsións bònes els chics y els grans
dabant de Deu y els hòmens, tots som chermáns.
¡Y li diré a ma mare, que un ánchel feu
qu' em salvara la vida... Grasies y a Deu.
(Mutis per el foro.

Marqués Qué content s' en va el pleveu.

Chilet ¡Yo qu' el poguera seguir!...

Lluis Pare; un favor vos demane.
Digau; ¿qué voleu de mí?...

Duc ¿No hu endevines?...

Lluis No hu sé...

Duc No tens memòria, En Lluis...

Chilet Pues vòlen fer de nosatros,
un regalet al bochí.

Duc ¡Calla!...

Chilet ¿Qué no puc queixarme?...
¡Si estiguera com yo estic!...

Gaspar No sap de quí es esta casa...

Lluis ¡No parles hòme roín!
¡Sospite que una traisió
que t' han pagat, vòls cumplir,
y si entonses te retaba,
ara, traidor, t' escupixc!
Duc Esta es casa la promesa
que ton pare et va elechir.
Gaspar Y aon donárem la paraula
de portarte mòrt o viu.
Lluis ¿La promesa?...
Chilet ¡Santo Cristo!...
Marqués No crec que siga mal fí.
Lluis ¡Ha estat ben tirat el seu!
Chilet ¡Me pense que s' ham lluit!
Lluis Pero la trama no es teua...
Tú eres molt pòc enemic...
Pa més afront, churaría
que hián faldes per lo mich.

Ix Na MARIA, per segón dreta, recalcant molt les paraules d' esta essena.

María ¿Son les meues?...
(El MARQUES y el DUC, parlen apart, fent señes pa que ixca la MARQUESA.
Lluis ¡Na María!...
Chilet ¡Va creixent el embolic!
María Vech que tens molta sabiesa...
Clar, com ham segut amics,
se coneixem.
Lluis No em provoques.
María ¿De qué 't queixes, En Lluis?...
Per un consell de ton pare,
t' atraguérem cap así.
Per xò el pleveu s' en va lliure...
Ya el seu paper ha cumplit.
Tú, estás, en cá la promesa...
Lluis ¡María!...
María Com un bòn fill;
el Duc y el Marqués, conclòuen
el matrimòni del chic...

¿Qué impòrta que alguna plòre
mentres un' atra se riu?...
Son, rialles del voler...
Son, carcases del destí...

Chilet ¿Y encá es burla de nosatros?...
María ¡Ay, Chilet!...
Chilet No file prim.
Duc Ya n' hiá pròu, Na María...
Lluis ¡No sé cóm te resistixc!
María Pásau be, ya tens muller...
Serás pare de tons fills...
De casa a misa... y de misa,
a pasechar pel chardí...
(Anant cap al foro, al pasar per dabant d' ell, li diu apart.
(T' espere en ma casa).
Lluis (Vesten)...
María ¡Adeu... Que sigues felís!...
(En una forta carcallá, fa mutis per el foro, seguida de GASPAR qu' els mira en conmiserasió.

MARQUESA, per pimera dreta, a qui resibixen el MARQUES y el DUC.

Lluis ¡La rabia m' aufega!...
Chilet ¡S' embosa la gola!...
¡Sec com un espárrec, tinc el gargamell!
Marquès ¿No ve en tú ma filla?...
Marquesa Plorant me la deixe...
Marqués Pues mane, señora, que vinga al mo- (ment.
Marquesa Si es que dona llástima... ¡Pòbra filla (meua!...
Duc Atengaume un rato, Marquesa, Marqués.
Sumís a les órdens, a mon fill presente,
qu' el Duc Vila-Vella cumplix cuant promet.
Rendit a les plantes de sons segóns pares,
acata cuant fasen per el favor seu;
que tots los ric-hòmens que per tal se tenen,
saben el respècte qu' el pare es mereix.

Lluis (¡Si aixina no fora!...)
Chilet (A mí qu' em casaren...
Es dir... Torne arrere... No sé qué val més).
Merqués Duc de Vila-Vella. De vôstra paraula
les cumplides pròbes tenim molt present.
Y a les vôstres órdens queda nòstra filla
que cumplir els tractes en ma casa es lley.
Marquesa Señor...
Marqués ¿Qué vòls ara?...
Marquesa Perdó si demane
per favor, que parle... Qu' ens hu diga ell.
Lluis Señora Marquesa...
Chilet (Que fica la pata...)
Duc ¡No som ya conformes!... ¿En Lluis, pa qué?
Marquesa Per a que mos diga si vòl a ma filla,
l' hau dut a la fòrsa... Que ducte mereix.
Duc ¡Aixô ni es pregunta!...
Marqués ¡Se fa lo que mane!
Marquesa No; que vôstra filla hu es meua també!
y la bôna mare que plòra per ella,
els sagrats respèctes de tots se mereix.
(Altiva y trista. Pausa.
Marqués ¡Les dônes!...
Duc ¡Es mare!... (Al MARQUES.
Chilet Señors..., me retire,
que asunts de familia, yo oirlos no dec.
(Va a fer mutis y el deté la veu del DUC.
Duc Sense menecharte... Tenim algúns conters.
Chilet ¡Dios te salve, Madre... Qué perdut me
(Tornant al seu puesto) (vech!
Lluis Sumís a mon pare, callaba y oía,
matant en el ánima los meus sentiments.
Pero al demanarme que parle, Marquesa...
Diré lo que pense. Lo que mon côr sent.
Duc ¡En Lluis!...
Lluis ¡Dos paraules!...
Marquesa Deixeulo expresarse.
Chilet ¡Ya tinc compañía... Qu' este tamdé ve.
Lluis Plòra vòstra filla perque al obligarla
en qui pa casarse ni vôl ni coneix.
sa ilusió retòrsen... Sa voluntat trenquen
e infelís y trista la vida se veu.

A mí igual que a ella, m' obliguen per fòrsa
a unirme a una dòna que m' han triat ells.
Que será, no hu ducte; molt santa y molt bona,
pero que ya l' òdie tan sòls per lo qu' es.
Yo vullc a una nina, qu' en mon còr aniua,
com ella, tal vòlta, tindrá el seu voler.
Si nugats per l' òdi se fa un matrimòni,
será bò pa els hòmens, roín per a Deu.

Duc ¿Qué has dit?...

Marqués ¡Tal ofensa!...

Marquesa ¡Será desgrasiada!

Chilet ¡Asò cada vòlta s' embolica més!

Marqués Ma filla es tan digna com puga ser atra.
Tan honrá y tan bòna, que un ánchel mereix
y no com qui bota del llar de sons pares
y a la dula corre com un bandoler!...

Duc ¡Mediu les paraules!...

Lluis Més pecat encara
si al vórem indigne, la sacrifiqueu.
No perqu' ella vullga, que al còr no se mana,
Per el egoisme, roín y pobret,
d' afechir la nòta de ransia noblea
vòstre escut dorantlo per atre cuartell.

Marqués ¡Pròu!...

Duc ¡Calla!...

Chilet ¡Ya tròna!...

Marquesa ¡Ma filla us desprèsia!

Marqués Señor Vila-Vella, tot queda desfet.

Duc ¡Mireu que sonada será eixa homenía!...
¡Mireu qu' els Rics-Hòmens!...

Marqués ¡Yo no mire res!
Ni del fill aguante queixits y amenases,
ni del pare menos...

Duc ¡Vorem!...

Marqués ¡Pos vorem!...

Duc ¡Fuchim d' esta casa!... (Va al foro.

Marqués A la MARQUESA) Crida a nòstra filla.
Que sapien la fòrsa del desprèsi seu.
(La MARQUESA entra a primera dreta.

Lluis ¿Pa qué?... No vullc vórela. ¿Té un' (atra voleasa?
¡Que felís la fasa!...
Duc ¡Nemsen pronte!...
Lluis ¡Anem!...

A la qu' están en el foro, els deté la veu de la MARQUESA que ix en compañía de BLANCA.

Marquesa Así la tens plorant.
Marqués Filla de l' ánima.
¡Digues, que hu senten be;
que desprèsies a eixe hòme!...
Blanca ¡Sí; el desprèsie!...
Duc ¡Nosatros!...
Lluis ¡Eixa veu!... (Chirantse.
Blanca A un atre hòme vullc yo...
Lluis ¡Sí; no m' engañe!...
Chilet ¡Ara va tot!... (Reconeixentla.
Blanca ¿Qué vech?... (Id.
Duc ¡Será enconá la lluita!
Marqués ¡Fòra; pronte!...
Lluis Anarsen... ¿Per a qué?...
¡Blanca!... ¡Vullguda Blanca!...
(Anant a ella.
Blanca ¡Lluis!... ¿Tú eres?...
Lluis ¡Yo soc, manoll d' archent!...
Duc ¿Qué pasa?...
Marqués ¡Filla meua!...
Chilet ¡Cataplasma!...
Marqués ¿Pero, se pôt saber?...
Lluis ¡Que tot lo que volíeu per la fòrsa,
ho ha unit l' amor de Deu!...
¡Qu' es la dòna que vullc!
Blanca Y yo a Lluis, mare...
S' abrasen.
Duc ¿Tú sabíes?...
Chilet Ya hu crec...
Per xò li aconsellaba qu' es casara...
(Encá s' en eixirem...)

Lluis — Mireu, si alcansa fòrsa la volensa.
La llum del Sèl mireu,
com sense compromisos, sense traves
d' escuts, ducats ni lleis,
ha unit dos côrs en ánima de fèrro,
nugats per el voler.
¡Qu' el amor no se compra ni s' achusta!...
¡L' amor el dona Deu!...

Blanca — ¡En Lluis!...

Lluis — Nineta meua... (Abrasantla.

Marqués — ¡Cóm se vòlen!...

Duc — ¡Y qué li anem a fer!...
¡Dichosa choventut!...

Marqués — ¿Lo que parlárem?...

Duc — Hu olvide.

Marqués — Y yo també. (Se saluden.

Duc — Esta es la meua ma...

Chilet — Més val aixina...

Marqués — Y d' este, ¿qué farem?... (Per CHILET.

Duc — Que no torne al Casal.

Chilet — ¡Si aconsellaba
que la vullguera be!...

Marqués — Farás tan sòls, servisi de les cuadres.

Chilet — ¿Yo?... ¿Cóm?... ¿Me rebaixeu?...

Duc — Si no vôls del Casal, será d' altura.
(Per el cap.

Chilet — No; que soc molt baixet.

Lluis — ¡No plòres, nina meua...

Blanca — D' alegría...
¡Si de felisitat clatix mon côr!...

Lluis — ¡Yo que te despresiaba... Yo que día!...
¡Que t' odiaba no més. Que no 't volía!
¡Riute dabant de mí, seca eixe plôr!...
Sonriu com la campana de bôn temple,
com s' ha rist el amor del nòstre anhèl.
¡L' alba, el Sòl y les flôrs, donen eixemple!
¡Que siguen nôstres besos, sempre... sempre!
¡¡Rialles del voler... Risa del Sèl!!
(Tots en situasió propia.

TELÓ Y FÍ DE LA COMEDIA

Núm. 42 ¡Plora, plora, Visantet. - De Jesús Alvarez.
» 43 ¡Un home! - De Pablo G. Bonell.
» 44 L' alegría del dolor. - De Antonio Martín.
» 45 Els rivals - De José M. Garrido.
» 46 ¡Mareta santa! - De Paco Comes.
» 47 La peixca de la ballena.-De J. Peris Celda.
» 48 Soc del atre. - De Pepe Pradells.
» 49 ¡Mar adins!... - De Visent Alfonso.-Música de J. Manuel Izquierdo.
» 50 El As d' Oros - De Felipe Meliá.
» 51 La indigna farsa - De Eduardo Buil.
» 52 Amor... per agraiment. - De A. Virosque.
» 53 L' ombra del mal. - De Alfredo Sendín.
» 54 La plaseta del Alivio. - De R. y J. Morell
» 55 ¡Ya tens mare! - De José Gómez Polo.
» 56 La chiqueta. - De Daniel Herrero.
» 57 Pulmonía triple. - De José María Alba.
» 58 El gancho. - De Eduardo Buil.
» 59 Bodes d' or. - De Rafael Martí Orberá.
» 60 Miqueta. - De Felipe Meliá.
» 61 A pas de chagant. - De Visent Alfonso.
» 62 Churament sagrat. - De Paco Comes.
» 63 Contrarietats amoroses. - De Enrique Beltrán.
» 64 ¡Benehít amor! - De Arturo Casinos.
» 65 No et fíes de l' aigua mansa - De Eduardo Buil.
» 66 Cacáus y tramusos... - De J. Peris Celda.
» 67 Les últimes oronetes - De Alfredo Sendín Galiana.
» 68 Guardes al camí - De Joaquín Borrás.
» 69 Les miches cares - De Luis Martí. Ilustrasións musicals de Pepe Martí.
» 70 Lo que no torna. - De Felipe Meliá.
» 71 ¡Seguixca la farsa!... - De Visènt Alfonso.
» 72 Chuant, chuant... - De Felipe Meliá.
» 73 ¡15 de Maig!... - De Paco Comes.
» 74 Els felisos - De Rafael Martí Orberá.
» 75 Yo no soc yo. - De Luis Martí.
» 76 Pilar y Micalet. - De Alberto Martín.
» 77 L' avespeta. - De Arturo Casinos.
» 78 La salvasió de Salvilla. - De Fernando Richart.
» 79 El solo de flauta. - De J. Soler Peris.
» 80 Perfums de la vida. - De Joaquín Borrás.
» 81 El llop de la Murta. - De Mariano Serrano.
» 82 Una conferènsia. - De José M. Alba y Luis Juan Alcaraz.
» 83 Cuadro flamenco - De J. M. Juan y E. Beltrán.
» 84 ¡Alejo... t' has colat! - De Paco Comes.
» 85 La Llangosta. - De José M.ª de la Torre y Visent Vidal.
» 86 ¡Tosut!. - De Mariano Serrano.
» 87 Chent de cuidao. - De Mariano Serrano.
» 88 Travesures de Miliet - De Arturo Casinos.
» 89 Còrs de fanc. - De Luis Juan Alcaraz.
» 90 Tenorio a la fòrsa. - De Arturo Casinos.
» 91 Pepe el curandero. - De Luis Martí.